

SOTHØNA

Østensjøvannets Venner
Nr. 69 – juni 2025 – Årgang 36

Innhold

Leder	3
Forvaltningsplanen	4
Årsmøte i foreningen.....	5
Lappspovens farefulle reise	6
Nye hjemmesider	8
Vinteraktivitetene på isen	9
Vårt merkelige vann	10
Kjøp T-skjorte med svanefamilie	12
Oppsaltrappen og Nordbykafeen	13
Søndre Abildsø gård – tilfeldig og planløs utparsellering	14
Stikkrenner	16
Fuglerapport 2024	17
Lille Langerud – fra krongods til forpakterbolig	18
Årets fugl 2025 – Granmeis	23
Finnes det en Østensjøidentitet?	24
Gjennom kameralinsen	26
Oppsal gård i støpeskjeen	28
Garasjebrann i Bølerlia – dieselolje i Bølebekken	29
Grunneiernes forvaltning av Østensjøvannet	
– før Oslo kommune ble eier	30
Østensjøboka	33
Mitt Østensjøvann	34
Hvitpil – stor økologisk verdi	36
Parkeringsbestemmelser	37
Kan kunstig belysning gjøre livet enklere	
for småfuglene om vinteren?	38
Oslo Elveforum 25 år	40
«Aktiv i 100» - guidet tur rundt vannet	41
Utbyggingssaker og vern	42
Den gule fare – krigsminner	43
Mikroplast i bildekk – spredning i naturen	44
Uroppføring av melodien <i>Rundt Østensjøvannet</i>	45
Dugnadsgjengen står på med pågangsmot,	
humør og oppfinnsomhet	46
Solformørkelse og isfritt vann	49
Skolenes Rusken-aksjon	49
Løvetannens dag	50

Skadd fugl, forurensning og uregelmessigheter
Ved oljeutslipp o.l. kontaktes Vann- og avløpsetatens døgnvakt: 23 44 09 00. Skadet vilt meldes politiet 02 800. Andre uregelmessigheter meldes kommunen via www.bymelding.no. Skadd fugl kan også meldes til Fuglehjelpen 911 65 789.

Østensjøvannets Venner

Postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo

Redaksjon: Amund Kveim (ansv.red.) Leif-Dan Birkemoe (redaktør), Audun Brekke Skrindo, Tore Nesbakken, Lise M. Johansen og Grete Edholm

Layout/design: LOUD AND CLEAR AS
Grafisk produksjon: Rolf Ottesen AS

E-post/nettsider:
post@ostensjovannet.no
www.ostensjovannet.no
Følg oss på facebook

Sothøna: ISSN: 1504-0615
Organisasjonsnummer: 983 034 446
Driftskonto: 7874 05 56761
Logo: Anne Durban
Opplag: 2300

Foreningens styre:

Leder:
Amund Kveim, 975 44 552
E-post: amund.kveim@ostensjovannet.no

Nestleder:
Finn A. Gulbrandsen, 481 58 776
E-post: fi-gul@online.no

Styremedlem/sekretær:
Tore Nesbakken, 970 11 340
E-post: tore-nes@online.no

Styremedlemmer:
Leif-Dan Birkemoe, 901 25 523
E-post: dbirkemo@online.no

Lise M. Johansen, 909 14 614
E-post: lisemarry@gmail.com

Grete Edholm, 952 46 197
E-post: grete.edholm@gmail.com

Sigrun Antonsen, 924 66 266
E-post: sigrun.antonsen55@gmail.com

Varamedlemmer:
Morten Slang, Eirik Wærner,
Tiril Andersen, Jenny Helen Stillerud

Valgkomite:
Karoline Aasen Skryten, Jenny Helen Stillerud,
Audun Brekke Skrindo

Medlemsarkiv og regnskap.
Medlemsendringer meldes til:
Eva Madsen Wærner, 902 77 686
E-post: evmad@online.no

Besøkssenter våtmark Oslo
E-post: post@vatmarkoslo.no
www.vatmarkoslo.no

Revisor: BDO AS

Medlemskontingent:
Hovedmedlem kr. 250
Husstandsmedlem kr. 20
Foreninger o. l. kr. 400
Firma/bedrift o. l. kr. 800

Konto for medlemskontingenter: 5082 07 54112

Redaksjonen avsluttet 23.05.2025

Forsidebilde: Leif-Dan Birkemoe
25.07. 2024 iPhone 14 Pro
Vadedammen, forslått inkludert
i naturreservatet.

Leder:

Russekål

Sothøna nr. 69, 2024

HJELP OSS Å HJELPE NATUREN

UTVIDET VERN VED ØSTENSJØVANNET

Som kjent er selve Østensjøvannet og Bogerudmyra fredet som naturreservat. Abildsø og Østensjø gård (bygningssmasse og jordveien) er fredet som kulturminner. Det øvrige omkringliggende natur- og kulturlandskapet er ikke fredet, men det er reguleringsmessig vernet som Østensjøområdet miljøpark.

Nå er det viktige prosesser i gang både hos statlige og kommunale myndigheter for både å utvide reservatet og utvide miljøparken. Dette er både på høy tid og veldig positivt.

«ALLE» KAN BIDRA I VERNEARBEIDET

En av de store truslene mot det biologiske mangfoldet er spredningen av arter som ikke er naturlig hjemmehørende i norsk natur; såkalte fremmede arter. Dette er arter som bevisst eller ubevisst har kommet hit som følge av menneskelig aktivitet. Noen av disse er relativt uskyldige, mens andre har stor skadeeffekt om de får bre seg. Østensjøvannets Venner har i mange år drevet med bekjempelse av mange arter.

Enkelte plantearter har potensiale til å spre seg raskt og dominere områder der de etablerer seg til fortrengsel for våre stedegne arter. Nå på forsommeren ser vi noen høyreiste planter med gule blomster svært mange steder i Oslo. Dette er russekål, en plante som er vanskelig å bli kvitt. Det viktigste er at den ikke får spre seg videre. Den er flerårig, men ikke eviglevende.

Nå i juni har den fine gule blomster, etter hvert vil den danne små ertelignende frø i store mengder, som vil kunne danne grunnlag for ytterligere spredning om den ikke fjernes i tide. Som følge av en svært dyptgående rot er den vanskelig å spa opp. Den skal derfor klippes helt ned, brekkes sammen i en plastpose og kastes som restavfall. Den må ikke legges i komposthaug og slett ikke kastes ut i naturen. Ta en titt i hagen og nærområdet. Du kan hjelpe oss å hjelpe naturen.

BLI MED I DUGNADSGJENGEN

Vi minner også om at vi har en aktiv dugnadsgjeng som har plass til flere. Kontakt oss gjerne. Alle kan bidra!

Østensjøvannets Venner ønsker alle en fin sommer.
Østensjø, juni 2025.

Amund Kveim
Leder

Forvaltningsplanen

– Solid grunnlag for videre arbeid, men ting tar tid

Forvaltningsplanen er en omfattende og ambisiøs plan for å sikre og videreutvikle Østensjøområdet, først og fremst på naturfaglige premisser. Planen ble vedtatt av det forrige byrådet og det «nye» har gitt den sin tilslutning. Blant de mange viktige forslagene i planen er en kraftig utvidelse av Østensjøområdet miljøpark. Mange av tiltakene er langsiktige og vil kreve finansiering.

Amund Kveim

Jan Olav Nybo, seniorkonsulent/naturforvalter II i Byromsdivisjonen i Bymiljø-etaten, er den som har et hovedansvar for å følge opp planen, inklusive arbeidet med ny reguleringsplan for en utvidet miljøpark. Vi har spurt ham hva som er viktigst nå og hvordan det arbeides med å finansiere og gjennomføre planen.

Utvidelse av miljøparken og åpning av bekker

Planen viser store områder som skal vurderes innlemmet i miljøparken. Betyr dette at man nå tar hensyn til dette når det dukker opp regulerings- og byggeforslag eller andre tiltak som ønskes gjennomført?

– I den grad vi har oversikt over nye regulerings- og byggeforslag viser vi konsekvent til den nye forvaltningsplanen, og peker på at eventuelt berørte områder er aktuelle for å bli tatt inn i en utvidet miljøpark.

I Oslo kommune er det offisiell politikk at byens elver og bekker skal åpnes der det er mulig, fortrinnsvis i forbindelse med regulerings- og byggesaker. Et problem med bekkeåpning er at det ikke alltid er gitt nøyaktig hvor et nytt bekkeløp skal gå i terrenget, og at det ofte berører mange eiendommer, både private og kommunale. Hvordan organiserer bymiljøetaten arbeidet med å få dette til?

– For BYM er det enklest å gjennomføre bekkeåpninger når det kan kombineres med større utbygginger. Da kan vi få økonomisk bidrag fra utbyggere gjennom kontant-bidrag eller en rekkefølgebestemmelse, dvs. at boliger ikke kan bygges med mindre bekkeåpning gjennomføres. Trasé for åpning av bekkeløp må vurderes i hvert enkelt tilfelle, men det er ikke alltid mulig å følge historisk løp, enten fordi det blir for dyrt eller ikke er gjennomførbart. Her må

Skogen ved Skøyenåsen skole er foreslått innlemmet i miljøparken. Her sett fra vestsiden av Østensjøvannet. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

det i mange tilfeller brukes en pragmatisk tilnærming. Er det mange grunneiere som er negative til bekkeåpning, kan det bli lange prosesser som i verste fall ender med ekspropriasjon eller oppkjøp.

Samordning og finansiering

Planen peker på at det må organiseres betydelig bedre samordning mellom de ulike statlige og kommunale etater for å oppnå helhetlig forvaltning. Vi antar at også Østensjøvannets Venner bør være en del av dette. Hvordan kan dette best løses?

– Dette er et viktig punkt i den nye forvaltningsplanen, men også et tiltak som er utfordrende å få på plass. Det er ingen tvil om at forvaltningen av Østensjøområdet har et forbedringspotensial, og at mye handler om samarbeid, samhandling og koordinering. I første omgang er tanken at det Rådgivende utvalg, med et utvidet mandat, skal være en overgang til et nytt forvaltnings- eller samordningsorgan. Hvordan dette organet skal settes sammen og hvilken enhet som skal administrere ordningen, er det for tidlig å svare konkret

på. Men at både kommune, stat og ideelle organisasjoner, som Østensjøvannets Venner, må ha en posisjon her, er det ingen tvil om.

Det tar tid å få finansiert de mange tiltakene planen beskriver. Hvordan drives dette arbeidet frem, og hvilke konkrete planer foreligger for 2025 og 2026?

– Vi får stadig midler til Østensjø-området, det er prioritert av både forrige og nåværende byråd. Nå har vi brukbart med midler for perioden 2025-2027 samt noen restmidler fra penger vi fikk i 2022, så vi håper å få gjennomført viktige tiltak fra forvaltningsplanen. Øverst på lista står ny, utvidet reguleringsplan, der vi ønsker å få med aktuelle, grønne arealer som enda ikke er sikret. Reguleringsplanarbeidet starter opp i år og vil ta tid, antakelig minst tre år, og vil også koste en del, men vi håper i tillegg å få startet opp en utredning av aktuelle lokaliseringer for et nytt våtmarksenter, få oppgradert skilt/info-programmet rundt vannet og gjøre noen oppgraderinger av turveien. I tillegg starter arbeidet med bekkeåpning av søndre del av Østensjø-bekken i år. Vi håper det arbeidet skal være ferdig i 2026.

Ny reguleringsplan og nytt våtmarkssenter

En ny reguleringsplan for området vil ta lang tid å få behandlet. Planen peker også på behovet for å få etablert et nytt besøksenter nærmere vannet. Betyr det at vi må vente helt til en reguleringsplan er på plass, og deretter en byggesak, før et nytt senter kan etableres. Og hvor lang tid kan dette ta?

– Dette vil som sagt ta tid, men vi ønsker at en ny reguleringsplan skal åpne for å bygge våtmarkssenter nær vannet, slik at det vil være unødvendig med en byggesak. Om vi får til det, er umulig å svare på nå, men det er målet. Når et nytt våtmarkssenter kan være på plass, er vanskelig å anslå, men i løpet av maks. ti år bør det være ferdig, helst før.

Hva kan vi i Østensjøvannets Venner bidra med for å få fortgang i arbeidet?

ØVV kan som alltid få politikerne i tale og bidra til at Bymiljøetaten får konkrete bestillinger på de tiltakene i planen som Østensjøvannets Venner mener er viktigst å gjennomføre. Vi ønsker også å fortsette den gode dialogen med dere, og motta tips og råd om aktuelle saker. Dere følger utrolig godt med på det som rører seg i nærområdet til Østensjøvannet, og gir oss verdifulle bidrag til saker vi kan og bør følge opp.

Årsmøte i foreningen på Oppsal samfunnshus

Erik Damsgaard som holdt foredraget og fløytespilleren Inger Johanne Østby.

Foreningens årsmøte fant sted på Oppsal Samfunnshus 19. mars 2025. Her ble årsberetning og regnskap fremlagt, og valg av styret gjennomført. Styret har nå følgende sammensetning:

Leder:

Amund Kveim

Styremedlemmer:

Finn Arnt Gulbrandsen
Tore Nesbakken
Leif-Dan Birkemoe
Sigrun Antonsen
Lise M. Johansen
Grete Edholm

Varamedlemmer:

Morten Slang, Tiril Andersen, Jenny Helen Sillerud og Eirik Wærner.

Valgkomiteen:

Audun Brekke Skrindo, Jenny Helen Sillerud og Karoline Aasen Skryten.

Erik Damsgaard holdt årsmøteforedraget

Erik introduserte Inger Johanne Østby som åpnet med glitrene fløytespill i et muntre stykker med bl.a. fuglekvitter.

Erik kalte foredraget for «Erindringer. Min reise og kamp for Østensjøvannet».

Erik var den første lederen i Østensjøvannets Venner. Han fortalte om sine opplevelser og sin reise for Østensjøvannet. Foredraget handlet om hans tidligste besøk ved Østensjøvannet og fra han ringte NRK Østlands-sendingen og fortalte om den sorgmodige situasjonen ved vannet. Dette var på mange måter det første steg mot fredningen av Østensjøvannet i 1992.

Erik er en dyktig naturfotograf og foredraget ble fulgt av en rekke bilder fra foreningen første tid.

Lappspovens farefulle reise

Besøkssenter våtmark Oslo og Våtmarksløftet inkluderer tusenvis av skolebarn i et filmprosjekt

Et av delprosjektene i Våtmarksløftet har vært å lage en tegnefilm om lappspovens liv som trekkfugl. Lappspoven hekker i Finnmark og flyr tur retur Marokko på høst- og vårtrekk. Underveis i trekket møter lappspoven mange utfordringer bl.a. vindmøller og nedbyggete naturområder, men også vernede våtmarker lappspoven kan raste i.

Karoline Aasen Skryten, daglig leder ved Besøkssenter våtmark Oslo
Mathilde Klokkersveen Thomle, prosjektmedarbeider Våtmarksløftet

Kul gjeng fra 3C på Rustad skole som deltok på lappspoveprosjektet. Foto: Mathilde Klokkersveen Thomle.

Totalt er 12 autoriserte besøkssentre i Norge med på lappspoveprosjektet, fra Øvre Pasvik i nord til Lista i sør. Sentrene besøker skoleklasser i sin region, hvor klassene får et undervisningsopplegg om trekkfugl med fokus på lappspove. I løpet av undervisningsopplegget skal elevene også fargelegge

ulike sekvenser av det som foreløpig kun er en svart-hvit tegnefilm om lappspoven. Det er omtrent 12 bilder i sekundet og det er totalt skrevet ut nesten 5500 tegninger. Med fargelagte tegninger fra skoleelever over hele landet, skal tegnefilmen "Lappspovens farefulle reise" få farge og liv.

Hvor mange klasser de ulike sentrene besøker varierer ut i fra antall skoler i det gitte senterets region og kapasitet. Besøkssenter våtmark Oslo har besøkt totalt 38 klasser og 915 skoleelever i løpet av tre uker i mars måned. Undervisningsopplegget varer i tre timer og inkluderer

Våtmarksløftet

Besøkssenter våtmark Oslo er et samarbeidsprosjekt mellom Østensjøvannets Venner, Sabima og Lilløyplassen naturhus. Besøkssenteret er ett av seks nasjonalt autoriserte besøkssentre for våtmark. Disse seks har sammen dannet en prosjektorganisasjon, Våtmarksløftet, for å videreutvikle sentrenes arbeid med å løfte frem våtmarkens betydning. Prosjektet finansieres av Sparebankstiftelsen DNB foreløpig frem til 2026.

Lappspovens farefulle reise er inspirert fra et filmprosjekt for skolelever langs trekktruten til den rødlistete skjesnipa. Her var skoler fra Japan, Sør-Korea, Kina, Vietnam, Thailand og Bangladesh med i prosjektet. Dette er ett av mange delprosjekt Våtmarksløftet arbeider med.

Lappspove på Abildsøfeltet ved Østensjøvannet 17. juli 2019. Arten er også registrert ved vannet i 2014 og 2021. Foto: Ellen Askum.

Elevene fargelegger bilder til animasjonsfilmen «Lappspovens farlige reise». Foto: Karoline Aasen Skryten.

en introduksjon om livet som trekkfugl, hvorfor våtmarker er viktige for trekkfugler og hvordan man egentlig lager en tegnefilm. Etter introduksjonen får elevene selv prøve seg som trekkfugler ute i egen skolegård og kjenne på de samme farene som lappspoven står ovenfor på trekk. Etter trekkfuglleken samles elevene i klasserommet igjen for å fargelegge ulike sekvenser av tegnefilmen.

Når alle tegningene er fargelagt, blir de avfotografert og settes sammen til en fullstendig animasjonsfilm. Alle skoler som bidrar, kommer på rulleteksten til filmen. På denne måten får elevene et sterkt eierforhold til både filmen i seg selv, men også budskapet i filmen. Totalt er 3000 skoleelever fra hele landet med i prosjektet. Filmen er uten tale og svært selvforklarende. Dette gjør at filmen kan spres internasjonalt uten behov for teksting eller dubbing. Det blir også laget en bakomfilm som viser prosessen med å utvikle tegningene til filmen, elever som fargelegger og elever som får prøve seg som trekkfugler. Filmene blir ferdigstilt i overgangen mai/juni før elevene tar sommerferie. Alle klasser som har bidratt vil få filmene tilsendt og kan disponere dem som de ønsker.

Nye hjemmesider - endelig!

Nå er vi klar til å publisere våre nye hjemmesider. Adressen er den samme som før, men design og funksjonalitet har vært gjennom et betydelig løft. En hel del nytt innhold er også lagt ut, f.eks. en bred beskrivelse av Østensjøvannet som en del av et vassdrag. Her er alle bekkene beskrevet, både de som renner åpne, og de som ligger i rør i bakken. Mye innhold er også oppdatert.

Østensjøvannets Venner er svært fornøyd med den bistand vi har fått fra Pernille Botzet i firmaet Grønne Taster. Hun kan trygt anbefales. Sidene er produsert i nettside-byggeren Wix

De gamle sidene var som tas av nettet var så gamle at det ikke engang lenger var oppdatert programvare som støttet vedlikeholdet av dem. Det var med andre ord på høy tid å lage noe nytt.

Vi håper alle vil ha glede av de nye sidene, og vi er mottagelige for innspill som kan gjøre dem enda bedre.

www.ostensjovannet.no

Vinteraktivitetene på isen

Isens bæreevne er aktuelt vinteren igjennom.
Fra tynn stålis til is i oppløsning.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Vinteren kom sent og gikk tidlig, vurdert etter isforholdene. Første gang istykkelsen ble målt profesjonelt av to karer med sikkerhetsutstyr var 12. desember 2024. De gikk over hele vannet på øst og vestsiden og målte jevnt over 10 cm. Målingene skulle legges ut på nettet. Her må vi legge til at det kan være svake felt og at slike målinger ikke er en garanti for sikker is. Varsom.no har tabeller om råd om isens bæreevne. I løpet av vinteren fikk isen en tykkelse på ca. 20 cm.

Fiskespenning

Det manglet ikke på fiskeentusiaster. De fleste fikk fisk, særlig mort ble fanget i rikelig antall, men også gjedde. Abbor-fangst var det mindre av og da små fisk. Karuss har vi ikke fått melding om at noen har fått på kroken. De fleste har vanligvis flere borehull å passe på. Ofte er det snøre i 3-4 hull. Flere har mer avansert utstyr med kamera og ekkolodd. Det å se at fisk nærmer seg kroken øker spenningen.

«Catch and release»

På spørsmål om hva fisken brukes til er det vanligvis tre varianter. Flere fiskere samler fisken i en bølge. De største tas ut og brukes til agn, f.eks. i et annet vann. Andre slipper fisken ut igjen etter at den er veid og målt, dvs. etter prinsippet «Catch and release». De som ikke kan kommunisere på norsk forteller at det blir middagsmat av de største fiskene, til tross for at de burde kjenne til vannets forurensning og dårlige kvalitet.

Vintervær

På dager med fint vintervær varierte aktivitetene med skøyter, ski og sykling. Vanligst var en tur over vannet i stedet for på turveiene rundt vannet. Allerede mot slutten av mars var isen i ferd med å forsvinne. Helt isfritt ble det 29. mars.

Måling av isforholdene.

Fisk på kroken!

Utstyr med kamera og ekkolodd.

Flott januardag på isen.

«Vårt merkelige vann»

Østensjøvannet har vært utsatt for press fra mange interesser gjennom årene. Stort sett har vi beholdt et landskap rundt vannet med en rest av natur og kultur vi fortsatt må bevare.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Jordene til Østensjø gård er en del av det bevarte kulturlandskapet. Kombinasjon av marin leiere og avrenningen fra gårdsbrukene har gjort vannet næringsrikt.

Endringer ved og rundt Østensjøvannet har pågått gjennom mange perioder. På 1800-tallet skjedde det endringer i kulturlandskapet ved at jordbruksdriften ble intensivert og effektivisert. Omlegging av bekker og oppdyrking av større, sammenhengende arealer var noen av endringene. Mer moderne driftsprinsipper førte til omlegging fra selvforsyningsjordbruk til handelsjordbruk. På begynnelsen av 1900-tallet skjedde det nye, store endringer i området. Gårdene ble oppstykket og areal ble solgt ut til bygging av hytte- og villaområder. I perioden 1950–1970 ble drabantbyene rundt vannet etablert. Bebyggelsen krøp stadig nærmere Østensjøvannet.

Østensjøplanen og «Representantskapet for Østensjøplanen»

I 1952 utarbeidet Plan- og anleggskontoret en skisse for utvikling av Østensjøområdet med blant annet forslag om badeplasser, ro- og kajakkaktiviteter samt idrettsanlegg på Bogerudmyra. Naturvernere og forskere begynte å engasjere seg i saken, og i 1959 ble «Representantskapet for Østensjøplanen» stiftet. De satte fokus på dyre- og plantelivet i området. I 1976 henvendte Miljøverndepartementet seg til Fylkesmannen i Oslo og Akershus vedrørende Østensjøvannet, og dette førte til at det ble utarbeidet en «Skjotselsplan for Østensjøvannet».

Harry Fett – riksantikvar og fabrikkeier

Ved Bryn vels 40 års jubileum i 1951 ble det utgitt en bok med tittelen «En forstad vokser frem» med bidrag fra bl.a. Harry Fett (1875-1962), riksantikvar, kunsthistoriker og eier av Høyenhall Fabrikker. Selv bodde han og familien i boligen Christinedal rett bak fabrikkområdet ved Østensjøbekken. En av artiklene han skrev kalte han «Vårt merkelige vann». Det levner ikke tvil om at Østensjøvannet fascinerte forfatteren, ikke minst om vannets naturkvaliteter. Harry Fett var forbauset over funn av nye eller sjeldne insekter, planter, trær og fugler man ikke ventet å møte

så nær byen. Egentlig var det ganske merkelig.

Hans artikkel om vandring på stier langs vannet det var vanskelig å ta seg frem på, viser at han hadde sans og respekt for natur. -Vestsiden var en verden for seg, isolert ved de bratte fjellsider, skriver Fett. -Stien var slett ikke så lett å gå, ulendt, men spennende, litt myr, høye slanke siv som bukker seg, litt kratt, selje og kronglete vidje.

Inngrep i naturen

Forfatteren fikk også oppleve at nye tider krevde inngrep. - Dette eventyr av en sti langs Østensjøvannet, dette naturens dikt gjennom tusener av år, er sprengt i stykker for en kloakk, skriver han. Han følte nok at byen presset på, etter at Aker i 1948 var innlemmet i Oslo. Ny infrastruktur måtte på plass for befolkningsveksten i de nye drabantbyene.

Turveiene rundt vannet ble anlagt få år etter hans bortgang, på 1960-tallet. Også det var en endring. Flere mennesker i området krevde tiltak for å kanalisere trafikken, slik at naturen ikke ble tråkket ned. Det reduserte nok naturopplevelsen, slik forfatteren beskriver, men det var prisen for å beholde natur i byen.

Særegne økologiske forhold

I 1986 skrev biologiprofessor Klaus Høiland i Oslo og Omland Friluftsråds (OOF) jubileumsbok om Østensjøvannet og pekte på hvor viktig plantelivet er for dyrene, ikke bare som næring, men også som beskyttelse og til reirbygging. Han trekker særlig frem takrørsbeltet og sier at uten denne vegetasjonen ville ikke fuglelivet vært så interessant. Forklaringen på at Østensjøvannet er så rikt må først og fremst tillegges den marine leire havet la igjen etter siste istid. I tillegg har vi avrenningen fra gårdsbrukene rundt vannet. Denne kombinasjonen har gjort vannet mer næringsrikt enn det som er vanlig i Norge for dyr- og planteliv. Det vi ellers må lete lenge etter i Norge har vi i Østensjøvannet nesten samlet på ett brett, skriver Høiland. - Både arts mangfoldet, individrikdommen, og de særegne økologiske forholdene har gjort Østensjøvannet viden kjent, konkluderer han.

Både riksantikvar Harry Fett og biologiprofessor Klaus Høiland har påpekt det som er unikt ved Østensjøvannet. Harry Fett mener det er «Et merkelig vann». Klaus Høiland forklarer det med de spesielle økologiske forhold. Han avslutter sin beskrivelse med å si at «Oslo kommune forvalter altså et naturdokument av verdensklasse».

Uten takrørsbeltet ville ikke fuglelivet vært så interessant. Det gir beskyttelse til reirbygging, skriver Klaus Høiland.

Åkertistel på Sjølienga.

Vernearbeid – en kontinuerlig oppgave

Det er dette «naturdokumentet» det må vernes om. Østensjøvannets Venner ble dannet som en interessegruppe i 1983, på bakgrunn av forslag om omregulering av Abildsø gård til boligformål. I 1988 blir Østensjøvannets Venner stiftet som forening, og har siden jobbet aktivt for å bevare Østensjøområdet som det unike naturområdet det er. Østensjøvannet ble fredet som naturreservat ved kongelig resolusjon i 1992. Abildsø gård ble fredet av Riksantikvaren etter kulturminneloven i 1997. I 2011 ble Søndre og Nordre Østensjø gård fredet, etter midlertidig fredning i 2001. I 2002 ble reguleringsplanen «Østensjø-området Miljøpark» vedtatt av bystyret. Den første forvaltningsplanen for miljøparken ble innført i 2005 og ny og revidert plan politisk godkjent i 2023.

Statsforvalter og Oslo kommune har et stort forvaltningsansvar. Østensjøvannets Venner følger utviklingen nøye, i nær kontakt med forvaltning og lokalbefolkningen. Dugnadsguppen jobber iherdig med skjøtsel, et supplement til statlige og kommunale oppgaver. At Østensjøvannet er et «merkelig vann» skyldes naturgitte forhold kombinert med dagens forvaltning av stat, kommune og frivillig innsats.

«Vestsiden var en verden for seg, isolert ved de bratte fjellsider», skriver Harry Fett.

Kjøp T-skjorte med svanefamilie!

Østensjøvannets Venner har fått nye T-skjorter. Motivet er et stolt svanepar med sine 7 små barn mellom seg. Foreningens logo er også med.

T-skjortene kan kjøpes på foreningens arrangementer for kr. 150. Kan også bestilles ved mail til post@ostensjovannet.no. Ved forsendelse kommer porto i tillegg. T-skjortene finnes i størrelsene 7-8 og 9-11 år, S, M, L, XL, og XXL.

Oppsaltrappen og Nordbykafeen

Før trikken kom til Oppsal i 1926 var det kommunal bussforbindelse fra Jernbanetorget til Østensjøveien 148, omtrent frem til bakken opp mot Østensjø gård.

Leif-Dan Birkemoe

Oppsaltrappen fra Østensjø terrasse og opp til første avsats har 50 trinn. Totalt er det 86 trinn fra Østensjø terrasse til Oppsalveien. Stien ned til Østensjøveien gikk rett frem fra der trappen møter Østensjø terrasse. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Privat regi

Oppsal Vel, stiftet i 1904, la mye arbeid i opparbeidelse av veier, noe som kommunale etater ikke tok ansvar for. Eiendommene ble utparsellert i privat regi og ikke som et kommunalt tiltak. Dermed ble all infrastruktur de første årene overlatt til innflytterne selv. Et slikt tiltak var å bygge en trapp og sti fra Østensjøveien opp skråningen til Østensjø terrasse og derfra videre det siste stykket til Oppsalveien. Veien fikk raskt navnet Oppsaltrappen, også kalt Østensjøtrappen.

86 trinn

Fra Østensjøveien 148 til Østensjø terrasse var første etappe. Her var det nok for det meste sti, men vi kan stedvis fortsatt se noen steintrinn nederst i skråningen. Hvor mange trinn det var er uvisst, men fra Østensjø terrasse er

det 50 trinn til første avsats og 36 trinn i de to neste avsatsene. Totalt 86 trinn. Vedlikeholdet av trappen er for tiden noe uklar.

Østensjøvannet sportsstue

Da trikken kom til Oppsal opphørte bussforbindelsen, men trappen ble fortsatt benyttet som en tverrforbindelse eller snarvei til Østensjøvannet. Trafikken ga tidlig grunnlag for kafedrift der bussen stoppet. Nordby-kafeen i Østensjøveien 148, også kalt Østensjøvannet sportsstue, sier jo litt om behovet for en kaffetår og matbit enten det var på opp eller nedtur. Huset i nr. 148 er ombygget og modernisert i senere tid.

Snarvei

Fra Østensjø terrasse til Oppsalveien var det opprinnelig en enkel tretrapp som Oppsal Vel i 1952-53 fornyet i betong. Det var

Reidar Fønnebø (1920-2010), den gang viseformann i vellet, som var primus motor for bygging av den nye trappen. Han bodde i Østensjø terrasse 16, så flere med han fikk en snarvei til Oppsal. Reidar Fønnebø var også leder i veikomiteen som hadde en rekke oppgaver med vedlikehold av de private veiene på Oppsal. I 1950-årene tegnet Oppsal Vel kontrakt med Anton Böhler på Bøler gård om snørydding med hest og plog av de private veier på Oppsal. I dag er snørydding og strøing av 10 private veier eller veistubber en sak for Oppsal Vel Veilag.

Trapp er en god løsning i bratt terreng. Oppsaltrappen tett mot sørsiden av terrassehuset til Oppsal Terrasse Borettslag ligger fint i terrenget. Også på nordsiden av terrassehuset er det bygget en trapp, den er i fire avsatser med totalt 64 trinn.

Søndre Abildsø gård – tilfeldig og planløs utparsellering

Utparsellering av tomter fra Søndre Abildsø gård pågikk i mange år. Rimelige tomter nær byen førte til nærmest ukontrollert og tilfeldig utbygging. Det resulterte i samfunnsforhold som var lite ønskelig.

Leif-Dan Birkemoe

Hovedhuset på Søndre Abildsø med hage og flaggstang er gjerdet inn, mens driftsbygningene ligger utenfor gjerdet. Utsnitt av bildet tatt fra Oppsalveien 6.

Utsikt mot vest fra Oppsalveien 6 (Villa Godland), ca. 1920. Nærmest ser vi Østensjøveien med fjellknausen "Huldreberget", navnsatt av Haakon Tveter på Østensjø gård. Søndre Abildsø gård til venstre og Nordre Abildsø gård til høyre på vestsiden av Østensjøvannet. Til venstre vegetasjon i Almedalen. Såter og hesjer på østsiden av Østensjøvannet tilhører Østensjø gård. Midt på bildet forsenkningen til Smedbergbekken, fra 1875 grensen mellom Nordre og Søndre Abildsø. Det er ikke en eneste bygning mellom de to gårdene. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder, ID- B20130048

Vi sto i hagen på Nordre Østensjø gård med Bjørn Johansen (91) torsdag 26. september 2019 som fortalte fra sin tid på Østensjø gård i perioden 1936 til 1946. Han hadde ikke vært her i mellomtiden og så gjennom sine briller egentlig et annet tidsbilde.

-Der lå «Negerlandsbyen», sa plutselig Bjørn og pekte vestover i retning idrettsfeltet på Abildsø.

I Bjørns tid var det en samling med hytter og hus i området bakenfor idrettsfeltet som gikk under navnet «Negerlandsbyen» også kalt «Kongolandsbyen». Begrepet var trolig dannet etter utstillingen på Frogner i 1914 der det faktisk var en liten stand med mennesker fra Kongo.

Han mente at det var kommunen som hadde bygd enkle hus til folk som ikke hadde et sted å bo.

Utparsellering av tomter

I ettertid må vi utdype litt om bakgrunnen for «boligfeltet». Gården Søndre Abildsø ble i 1916 solgt til Arne Ustvedt. Han hadde ingen planer om å drive gårdsbruk, var ingen bonde, men forretningsmann, som startet utparsellering av tomter. Han så mulighetene til å tjene penger på å selge tomter på et sted med kort vei til byen. I dette området med dårlig infrastruktur og glissen bebyggelse, kunne folk med helt vanlige inntekter skaffe seg tomt og bygge seg en enkel hytte. Når ett

måltomt kostet 500 kroner, eller 5 kroner i måneden over en tiårsperiode, kunne de fleste kjøpe tomt på Abildsø på 1920- og 30-tallet. (Nordstrands Blad 1.12.2016).¹

Tomteeierne kjøpte planker og tømret seg opp en liten bu. Meningen var kanskje å ha den til redskapsbu, men så la en litt mer arbeid på den for å kunne bo der i sommermånedene. Det ble en uferdig hytte. Ofte var familiene store og bua ble etter hvert bygget på. Helserådet kom på besøk og noe måtte endres for å få godkjennelse.

Befaring

I september 1929, på slutten av Ustvedts eiertid, var to journalister fra Akers-Posten

Utsikt mot vest fra Østensjø gård i april 2025. Selv med bebyggelse er landskapet gjenkjennelig fra 1920-bildet. Foto: Leif-Dan Birkemoe. 1). Søndre Abildsø gård, revet i 1950. Kilde: Oslobilder. 2). Nordre Abildsø gård, foto Leif-Dan Birkemoe.

på befaring til Abildsø. Da var de frodige jordene utparsellert og stedet transformert. Det kommer tydelig frem i artikkelen der de bl.a. skrev: «Skal denne bebyggelse karakteriseres på en noenlunde korrekt måte, så må betegnelsen bli: Hytter og hyttelignende hus med tilløp til en villa iblant. Vi må uvilkårlig trekke sammenligninger med stedets utseende for få år tilbake. Da var her bølgende akre og frodige, duftende kløverenger, mens det nå er en ansamling av mer eller mindre uskjønne hytter og hus». Og videre «på østsiden av Enebakkveien, på det for så vakre jordet nedover mot Østensjøvannet, har der i den siste tiden reist seg en hel

ansamling av hytter, den ene styggere enn den andre».

Dårlige tider

Bjørn hadde ikke glemt inntrykket av «Negerlandsbyen». Vi kan legge til at det i Aker den gang var flere slike hyttebebyggelser rundt i kommunen til stor bekymring for Bygningsinspektøren og helsemyndighetene som hadde den praktiske håndheving av lovpålagte bestemmelser.

Noe av årsaken til denne utbygging var et vanskelig boligmarked og dårlige tider med stor arbeidsløshet. Samtidig var det et ønske om å komme ut på landet, dvs. i Aker

som lå tett på byen. Området rundt Østensjøvannet var et godt alternativ til å bosette seg.

Søndre Abildsø gård – stadig eierskifte

Det Bjørn aldri hadde sett og ikke kunne se gjennom sine briller, var hvordan jordene under Søndre Abildsø gård tok seg ut fra Østensjø gård før utbyggingen startet. På et bilde fra ca. 1920 ser vi jorder uten en eneste bygning mellom Nordre og Søndre Abildsø. Derimot ser vi Smedbergbekken midt på bildet, fra 1875 grensen mellom Nordre og Søndre Abildsø. Den første gården på Søndre brant i 1900 etter at verkseier

1. I årbok For Søndre Aker Historielag, Sor i Aker 2014, Abildsø 1900-1945 skriver Reidar Ø. Brevik på side 41 «et par mål for 2000 kroner stykket».

Leonard Svane kjøpte Søndre i 1896 av godseier Haaken Christian Mathiesen. Det ble Svane som bygget opp gården igjen, slik vi ser på bildet fra 1920. Han solgte til C. Langaker i 1911. I 1916 solgte han til agent Arne Ustvedt som startet utparsellering av eiendommen. Trolig ble de første tomtene utparsellert på vestsiden av Enebakkveien.

Hovedhuset på Søndre Abildsø med hage og flaggstang er gjerdet inn, mens driftsbygningene ligger utenfor gjerdet. Søndre Abildsø var en staselig gård, i kontrast til boligene som reiste seg langs Enebakkveien.

Arne Ustvedt gikk konkurs og Søndre Abildsø ble i 1930 solgt til

forretningsmannen Peder Johannes Steffen, som fortsatte i samme spor. Trygve Johansen ble neste eier i 1941 og i 1946 overtok kommunen mye av bebyggelsen på gården og tømmermann Lars Nordby kjøpte restarealet, rev gården i 1950, og bygget rekkehus langs Enebakkveien.

En liten hytte med utedo i Enebakkveien 235 fra 1920, forteller hvor enkel en bolig kunne være. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder, B20030269.

I forbifarten knep vi et par bilder» skrev de utsendte fra Aker-Posten. Bildene skal vise hvor håpløst det var. Kilde: Aker-Avis 8. oktober 1929.

Fuglerapport 2024

Årets tellinger av fugl i 2024 ved Østensjøvannet viser at det var 149 arter som ble registrert og miljøparken fikk besøk av mange sjeldne og spennende arter.

Audun Brekke Skrindo

Lappfiskand 9. mars 2024. Foto: Audun Brekke Skrindo.

Grågjess som spiser på jorden til Østensjø gård. Sett fra Bekkasmyra mot sør. I bakgrunnen boligblokk på Bøler. 9. Juni 2024. Foto: Audun Brekke Skrindo.

Stikkrenner

Høsten 2024 rehabiliterte Bymiljøetatens entreprenør Agaia turveien på noen delstrekninger på østsiden av Østensjøvannet. Like før frost og snø satte inn i slutten av november ble fire stikkrenner gravd ned på veistrekninger der det lett ble dannet store dammer. Etter snøsmeltingen kom det til syne et godt preparert veidekke uten antydning til vann. Grøfting og stikkrenner ledet vannet effektivt ut i myra på motsatt side. Bildet viser den ene av de fire stikkrennene.

Stikkrenne på østsiden av Østensjøvannet. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 29.03.2025.

Rapportering av fugler ved Østensjøvannet i 2024 endte på registrering av 147 fuglearter. Nok et år med mange spennende besøk fra svært ulike fugleordener. I 2024 startet de faste tellingene 17. mars og ble avsluttet 19. oktober.

Eksempler på arter som ikke er så vanlig å se, høre eller oppleve er:

- Knekkand:** 2 fugler 27. mai
- Snadderand:** besøkte vannet flere ganger mellom mars og august
- Kvartbekkasin:** er registrert 4 ganger; 19.3, 7.9, 20-21.11
- Myrsnipe:** kun sett 26. september
- Storlom:** kun sett 9. april
- Egrettheigre:** kun sett 1. mai

- Isfugl:** sett 9. juli og så en liten periode 9.-12. november
- Busksanger:** kun sett 11. november
- Blåstrupe:** kun sett 18. august
- Svartstrupe:** kun sett 8. oktober
- Lappspurv:** kun sett 19. april
- Snøspurv:** kun sett 6. mars (2 fugler)

Registreringene

De faste tellingene ved Østensjøvannet i Oslo foregår ved at det blir gjort en totaltelling hver fjortende dag mellom midten av mars og midten av oktober. I tillegg blir det hvert år lagt inn fuglerapporter fra tilfeldige besøk ved vannet, fra alle som har lyst til å bidra. Disse blir tatt med i den årlige oppsummeringen, slik at de, sammen med de faste tellingene, utgjør det vi vet om fuglene fra dette året.

Tellingene foregår med kikkert, hørsel, kamera og fugleteller-app. Denne telleren gjør det lettere å legge til enkeltindivider og større flokker gjennom hele tellingen og gir eksakte tall for de ulike artene etter at tellingen er ferdig for dagen.

Totaltellingene er et eget sett med data hvor målet er å få sammenlignbare tall på fuglenes forekomst og utvikling i miljøparken. De faste tellingene har mulighet for å avdekke trender og endringer som ikke vil være synlige ved tilfeldige registreringer.

Rapporten gir miljøforvaltningen gode tall på antall arter og antall individer som besøker Østensjøområdet miljøpark i løpet av et år. Følg med på nettsidene til foreningen og eventuelle turer som blir arrangert av både Østensjøvannets Venner og BirdLife OA.

Lille Langerud

– fra krongods til forpakterbolig

Lille Langerud er navnet på et matrikulert jordstykke, gjennom årene forvaltet av forskjellige eiere. Trolig først krongods. Navnet har tidvis vært Nordre Langerud med Kongerud som hovedbruk. I 1925 bygges en forpakterbolig som kalles Lille Langerud, revet i 1950. Dagens Lille Langerud er stort sett transformert til boligområde.

Leif-Dan Birkemoe

Navnet Lille Langerud gård oppsto først i 1925 da det ble bygget et våningshus for forpakter av eiendommen Lille Langerud. Bildet er av fotografen merket Langerud Nordre, navnet som ble brukt på den tiden bildet ble tatt. Huset ble revet i 1950 og lå i området ved dagens Langerudsvingen nr. 2 og 4. Kilde: Nasjonalbiblioteket. Foto: A. B. Wilse 1. mai 1941.

Lille Langerud er første gang nevnt i 1610 og sies å være krongods. I 1617 oppføres også en annen gård, som oppgis å være kirkegods. Gårdene er omtrent like store. I 1682 blir Abildsø gård eier av Langerud som vi må forstå som eiendommen Lille Langerud (gnr. 161) med hovedbruket Kongerud, fraflyttet og nedlagt rundt 1850. I enkelte sammenhenger kalles eiendommen for

Nordre Langerud trolig fordi den ligger nord for Søndre Langerud (gnr.162). Det foreligger ingen nærmere opplysninger om gården omtalt som kirkegods.¹

I den tiden Abildsø gård eide Lille Langerud med hovedbruket Kongerud ble gården driftet sammen med plassen Haslefet som lå rett ved der Abildsø skole er i dag. Lille Langerud ble i 1845 solgt til Halvor

Tveter (far til Haakon Tveter) på Østensjø gård, og da ble både Haslefet og Kongerud nedlagt omtrent på samme tid.

Lille Langerud gård

Alna Tomteselskap AS kjøpte i 1918 eiendommen Lille Langerud av Haakon Tveter på Østensjø gård i den hensikt å utparsellere tomter, noe som ikke gikk

etter planen. For likevel å få noe ut av investeringen valgte tomteselskapet å ansette forpakter til å drive jordeiendommen. I 1925 ble det derfor bygget forpakterbolig på Lille Langerud som fikk eiendommens navn, Lille Langerud gård. Denne gården ble også kalt Nordre Langerud, trolig fordi den lå nord for Søndre Langerud. Den første forpakteren som ble ansatt var Helge Vethe. I 1933 overtok Odd Skeie som forpakter. Det var først i 1942 at det endelig lyktes å selge eiendommen med bebyggelse.

Nye eiere fra Finnmark

Ny eier var Svanhild Karlsen (f. 1913) fra Kirkenes, trebarnsmor og gift med Arne Karlsen (f.1908) fra Kiby. Den eldste av barna, var Sjalg (f.1934), deretter Erling (f. 1939) og Arnhild (f. 1938). Først da tyskerne ved tilbaketrekning fra Finnmark beordret fraflytting av sivilbefolkningen høsten 1944 kom familien sørover og bosatte seg på Lille Langerud. Også mor og far til både Svanhild og Arne Karlsen var med på reisen sørover.²

Potet- og grønsakparseller

I 1943 og 1944 leide Nordstrand hagebrukslag ca. 35 mål av Lille Langerud fordelt på ca. 170 parseller, hver på ca. 200 m². I 1943 ble det dyrket diverse grønsaker, men været var ikke gunstig, vi vasset i vann kan vi lese i et oppslag i Nordstrands blad. Derfor ble det bare satset på poteter i 1944. Også kommunen hadde parseller på Lille Langerud, men de var litt mindre enn de til Nordstrand hagebrukslag. Alle fikk bra avling i 1944.³

Lille Langerud Sambyggelag

Mange planer ble nok revidert høsten 1945 da overrettssakfører Jørgen Sinding-Larsen tok kontakt med Svanhild og Arne Karlsen på vegne av borettslaget Lille Langerud Sambyggelag AS som var under etablering, med ønske om å kjøpe 60 mål av eiendommen. Eiendommen ble solgt til sambyggelaget for kr. 2000 pr. mål, kr. 114 000. En reguleringsplan for en rekkehusbebyggelse ble ferdig våren 1946, og det første spadestikket ble tatt 1. juni 1946. Dermed var gårdsdriften opphørt og familien Karlsen flyttet til bolig i Asker der en plan om å emigrere ble utviklet.

Eiendommen som Svanhild Karlsen fikk konsesjon til å kjøpe i 1942 var på 170 mål,

Utsnitt av rektangelkart 1854. Lille Langerud med plassen Kongerud ble i 1845 kjøpt av Halvor Tveter på Østensjø gård. Han anla vei over eiendommen med forbindelse til Enebakkveien. Østensjøveien ble anlagt i 1856-1858 etter samme trasé. Kartet med plassen Kongerud på Lille Langerud/Nordre Langerud ligger nord for Langerud (Søndre), derav navnevalget.

Kongerud

Steds- og plassnavnet Kongerud har vært skrevet på flere ulike måter både på kart og i dokumenter. Vi finner variantene Kongsrud og Konglerud med sammensatt ord slik som Kongrudhytten og Konglerudtoppen. Elever ved Abildsø skole nøyde seg gjerne med «Konger'n». Når Lille Langerud trolig var krongods i 1610 tyder det på at Kongerud er det eldste navnet. I matrikkelen for 1886 er Kongerud oppført som navn på bruket på eiendommen Lille Langerud. Konglerudtoppen ble benyttet som navnet på kollen der Misjonskirken Betlehem (tidligere Abildsø menighetshus/kapell) ligger på sørøstsiden av krysset Enebakkveien/Østensjøveien. Det er også stedet der plassen Kongerud lå, nedlagt rundt 1850. Konglerudtoppen er fra 1986 navn på blindveien vestover fra Enebakkveien.

Haslefet

Haslefet var et bruk ryddet på Abildsøs grunn omkring år 1000, senere nevnt som underbruk av Abildsø, men ikke matrikulert i nyere tid. Haslefet er i manntallet i 1840 registrert som husmannsplass. Nedlagt etter 1845. Haslefetbakken oppkalt i 1985 etter gården Haslefet, går fra Enebakkveien til Agronomveien. Haslefet og Kongerud ble i perioden 1689 – 1845 eid og drevet som samme eiendom under Abildsø gård.

1. Akersegårder – hovedbolenes eierrekker.

2.Drømmen om Galapagos (se kilder) og meddelt i telefon med Arnhild Utheim, f. Karlsen.

3.Nordstrands Blad 18.09.1943, 19.02.1944, 01.07.1944 og 03.03.1945.

Boligfeltet Lille Langerud Sambyggelag under oppføring. Bildeutsnittet viser forpakterboligen (1) rett ved Østensjøveien. Deretter driftsbygningen (2) og lengst til høyre en lade (3). Langerudsvingen 2-8 ble bygget der gården hadde ligget. Foto: Fjellanger Widerøe 1948.

hvorav 60 mål var solgt til Lille Langerud Sambyggelag i 1945. Den resterende delen av eiendommen ble solgt til Aker kommune i løpet av 1946 og 1947. Kommunen søkte å sikre seg rådigheten over et større sammenhengende areal i traktene ved Østensjøvannet når salg av eiendom var aktuelt. Den videre utbygging foregikk derfor på festet grunn også for Sambyggelaget.

Fra Lille Langerud til Galapagos

Hva er det som gjør at en bonde fra Lille Langerud får idé og lyst til å emigrere til Galapagos, en øy i Stillehavet? Det som er kjent er at det var flere involvert i å planlegge en ekspedisjon, folk som hadde erfaring fra tidligere ekspedisjoner. Særlig en person hadde oppholdt seg på Galapagos i 20 år og mente at mulighetene var gode. Det ble søkt etter deltakere og 625 interesserte meldte

seg, men bare 15 kunne bli med. Planen var å starte en norsk hermetikkfabrikk. De skulle drive fiske og fangst og foredle varene selv. Slik virksomhet var neppe langt fra en finnmarkings tankegang. Arne var nok mer fisker enn bonde ved Østensjøvannet.

«Thalassa» forliser

Det ble anskaffet båt, en amerikansk lystyacht - «Thalassa» - på hundre tonn brutto, bygget i 1933. Fortjeneste ved salg av Lille Langerud var omsatt i en bolig i Asker og en trelasthandel i Stavanger. Nå var alt solgt og 100 000 kroner skutt inn i Stillehavsprosjektet. Etter flere forsinkelser stevnet «Thalassa» ut fra Stavanger 17. desember 1948 med Arne Karlsen som styrmann. Om bord var det 15 utvandrere til Galapagos. Nyttårsaften forliser skipet i storm utenfor spanskekysten og kun

ti år gamle Arnhild overlever. Hun skylls inn på stranden, blir funnet og tatt hånd om. De omkomne som ble funnet etter forliset ble begravet i Spania. Svanhild fikk sin grav i spansk jord. Arne ble ikke funnet. Hverken båten eller lasten var forsikret.

«Jenta som overlevde»

NRK laget en podkast om «Jenta som overlevde» - en historie fra virkeligheten. Historien begynte på Lille Langerud. Det er Arnhilds opplevelser fra det dramatiske forliset, redningen frem til et liv i Norge som NRK har formidlet. Podkastserien på to episoder er tilgjengelig i NRKs arkiv.

Forliset og omstendighetene rundt planene om reisen har også fått sin beretning i et kapittel i boken *Drømmen om Galapagos* og en rekke artikler i aviser og ukeblad.

På høyden ved krysset Østensjøveien og Enebakkveien antar vi at hovedbruket Kongerud på Lille Langerud lå før 1850. Det er denne høyden som ble kalt Konger'n. I dag er det misjonskirken Betlehem som har inntatt høyden. Bildet er tatt etter at Abildsø kapell var revet. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 26.06.2006.

«Jenta som overlevde», Arnhild Karlsen f. 1938, gift Utheim. Illustrasjon fra <https://radio.nrk.no/podkast>.

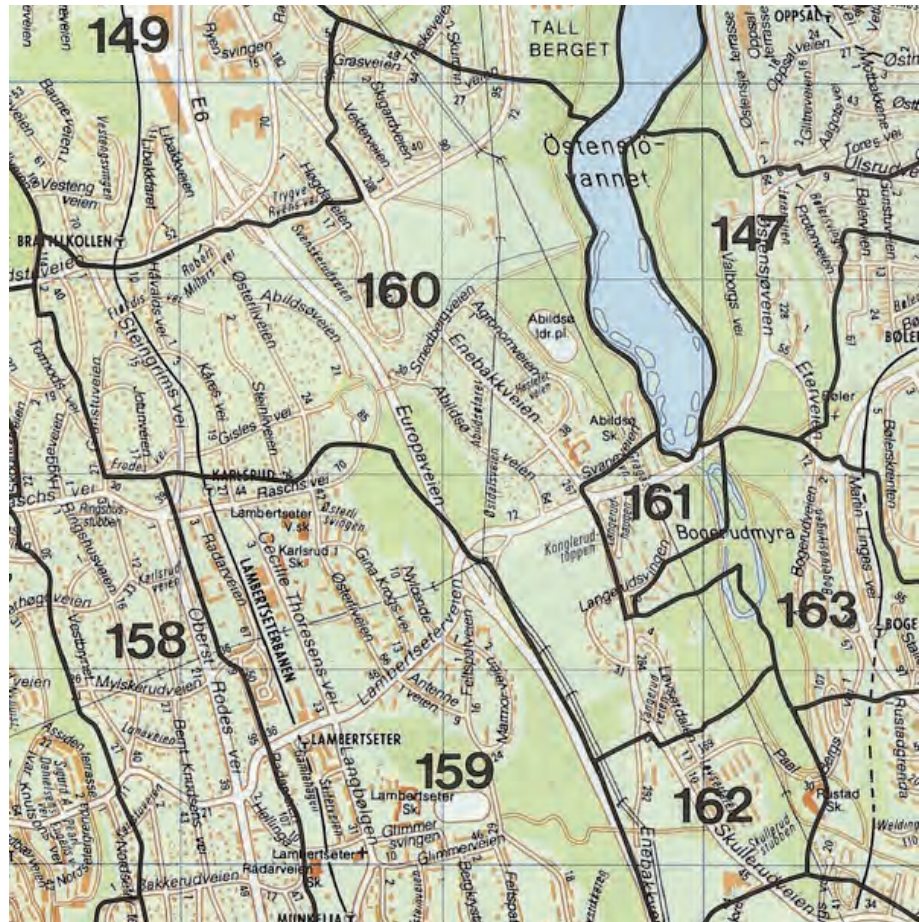
Våningshuset på Lille Langerud gård revet

Våningshuset på Lille Langerud, bortfestet til Lille Langerud Sambyggelag II A/S for oppførelse av boligbygg, ble av Oslo kommunale leiegårder som bestyrer anmeldt til rivning 3. mars 1950. I skrivet til Oslo Bygningskontroll fremgår det at huset nå har fått bruksnr. 8. Første etasje inneholder 3 rom og kjøkken, annen etasje (loftsetasje) inneholder 1 rom og kjøkken. Bebygget areal 83,50 m2. Huset har det siste år vært i bruk som arbeidsbrakke av byggeselskapet. Bekreftelse på rivning forelå i brev fra Bygningssjefen 15. mars 1950.⁴ Våningshuset lå omtrent ved Langerudsvingen 2 og 4.

Minner fra tiden på Lille Langerud gård

I telefonsamtaler med Arnhild Utheim som hun nå heter, i mai 2023 og januar 2024 får vi vite at de hadde høner, sauer og kuer på Lille Langerud gård. Arnhild husker at de kjørte separator og drev med slaktning. Korn ble tresket på treskemaskinen som brakte følt. På de store jordene vrimlet det med folk som arbeidet på parsellene.

Jørgen Sinding-Larsen kom på mange besøk hjemme i huset for å diskutere kjøp av tomt og utbygging av det nye boligfeltet. Enebakkveien hadde lite biltrafikk, men

Matrikelkart med gårdsnummer og grenser. Gnr. 161 er Lille Langerud/Nordre Langerud. Gnr. 162 er Søndre Langerud. Gnr. 160 Abildsø. Gnr. 147 Østensjø.

Vogner og sauefjøs på Lille Langerud ca. 1925. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder. Bilde-ID: B20030172.

Arnhild fikk beskjed om å stå i grøfta når bussen kom. Ved en anledning fikk hun med seg som bursdagspresang to ferske egg til en venninne.

Det ble under krigen dyrket poteter på tomten ned mot Østensjøvannet på den andre siden av Østensjøveien. Tyskere var ofte å se nede ved vannet. En dag da hun gikk i bringebærhekkene nær vannet møtte hun plutselig tyskere som hadde gjemt seg blant bringebærbuskene.

For Arnhild er det barndommens inntrykk som kommer frem når hun blir spurt om hva hun husker fra tiden på Lille Langerud der hun ikke har vært etter at de flyttet til Asker.

Flere år etter forliset arrangerte Norsk Ukeblad en tur de kalte «Vinn din drøm». Her kom Arnhild med på turen til Galapagos og fikk dermed oppleve å komme til eventyroya familien hadde satt seg som mål, men som endte i en tragedie.

Kilder.
Akersgårder. Hovedbolens eierrekke av Henning Sollied. Utgitt av Akers Sogneselskap, Grøndahl & Sønns Boktrykkeri, Oslo 1947.
Drømmen om Galapagos – en ukjent norsk utvandrerhistorie av Stein Hoff. Gyldendal & Sønn Forlag AS 1985, s.209.
Lille Langerud gjennom 400 år – fra jordbruksland til boligområde, Leif-Dan Birkemoe. Årbok 2024. Østensjø historielag.

Årets fugl 2025 – Granmeis

Hvert år siden 1992 har BirdLife Norge (tidligere Norsk Ornitologisk Forening) valgt ut en fugleart som Årets fugl. I 2025 er det granmeisen som er valgt.

Tekst: Tore Nesbakken

Granmeis, årets fugl 2025. Foto: Jenny Helen Stillerud.

Årets fugl

BirdLife Norge velger hvert år ut en fugl som det skal rettes spesielt fokus på. Ofte er det en art med negativ bestandsutvikling som velges. For granmeisen viser hekkefugloversvåkingen en langvarig nedadgående trend og den er oppført som sårbar (VU) i den siste versjonen av rødlista. Det er trolig flere årsaker til nedgangen, habitatsforringelse på grunn av skogbruk er trolig en av de viktigste faktorene. Konkurransen fra andre meisearter og reirpredasjon fra hakkespetter kan også bidra til nedgangen.

Utseende

Sammenlignet med sine fargerike slektninger kjøttmeis og blåmeis er granmeisen relativt «anonym» av utseende. Den har hvite kinn og en mattsvart hette. Drakten ellers er

gråbrun og skittenhvitt. Det anonyme utseende kan nok bidra til at den ofte blir oversett.

Utbredelse og levevis

Granmeisen hekker i skog over det meste av Norge. På lavlandet er den – som navnet tilsier – vanligst i barskog. Ellers kan den hekke i både blandingsskog og løvskog. Den hakker ut reirhull i morkne stubber og trestammer. Mangel på morkne trestammer er en grunn til at moderne skogbruk trolig bidrar til bestandsreduksjon.

Hvordan er det i Østensjø-området?

Granmeisen er en sparsom hekkefugl ved Østensjøvannet. Flest fugler observeres i høstmånedene da fuglene finner sammen i

større flokker og streifer rundt på jakt etter mat. I Bjørnsenskogen var granmeis en vanlig hekkefugl. På vinterforingsplassen min rett øst for skogen var granmeis en regelmessig gjest fra 1994 til 2017. Etter dette har jeg kun sett den vinteren 2023-2024. Observasjoner fra en enkelt foringsplass er selvsagt ikke noe «bevis», men det kan indikere at arten har en negativ utvikling også i vårt område. Alle som observerer granmeis i tiden som kommer oppfordres til å rapportere funnet. Dette vil kunne gi oss et sikrere bilde av utviklingen ved Østensjøvannet.

Kilder.
Paul Shimmings. Granmeis er Årets fugl 2025. Vår fuglefauna, årgang 47, nr.4, 2024.
Audun Brekke Skringd. Fuglene ved Østensjøvannet i Oslo, 2018.

OPPSAL SAMFUNNSHUS SELSKAPS – OG MØTELOKALER

OPPSAL SAMFUNNSHUS

I bydelens hjerte

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo

Tlf. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.

www.oppalsamfunnshus.no

Det siste skrik?

Nei, ikke Munchs siste skrik.
Heller ikke siste skrik fra Paris.
Det gjelder hettemåkas siste skrik.

De siste 25 årene har bestanden av hettemåke i indre Oslofjord gått ned med 88 prosent. En tredjedel av våre norske fuglearter står på den nasjonale rødlista over trua arter.

Vi kan ikke vente på hettemåkas siste skrik.
– **Da er det for sent!**

Hjelp oss med å verne om naturen og fuglelivet. BirdLife Norge tilhører verdens største grasrotbaserte naturvernorganisasjon. Meld deg inn nå.
– **Ikke vent til det er for sent.**

oa.birdlife.no

– Vi tar fuglevern på alvor!

BirdLife NORGE

avdeling Oslo og Akershus

Finnes det en Østensjøidentitet?

Det har vist seg vanskelig å finne en innarbeidet og samlende Oslo-identitet. Selv ikke Oslos jubileer i 2024 ga noe godt svar basert på byens historie. Må vi til bydelene for å finne en identitet?

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannet sett fra Oppsalskrenten mot sør.

Identitet og lokalpatriotisme

I en artikkel i tidsskriftet St. Hallvard nr. 4 2024 reiser professor emeritus Jan Eivind Myhre (UiO) et spørsmål om det finnes en osloidentitet. En slik identitet eller patriotisme er nødvendigvis knyttet til historien. Professoren gjennomgår en rekke forfatters forsøk på å definere en mulig osloidentitet uten å finne et godt forslag. Selv ikke etter Oslos jubileer i 2024. Han ender opp med å henvise til utviklingen i Oslos bydeler. Oslo kommune begynte med 40 bydeler som skulle være «naturlige», noe det viste seg at de ikke var og reduserte til 25 og videre til 15 slik vi fikk i 2004. Nå fremmes det tanker om enda færre.

Plakatutstilling

Lørdag 10. desember 2005 kl. 12 ble det avduket en lokalhistorisk plakattutstilling på Oppsal Senter, altså det gamle senter. Bildemontasjen var en historisk oversikt med formidling av utviklingen på Oppsal fra innflytterne som bygget sine hytter og hus her ved begynnelsen av forrige århundreskifte og fremover til dagens etablerte boligstrøk. Det er en spennende historie som i kortform ble presentert for de som stoppet opp ved den sørlige inngangen til gamle Oppsal Senter. Disse plakatene ble ikke tatt med til det nye senteret.

Det var leder av Østensjø bydelsutvalg, den gang Arnfinn Aabø, som foretok åpningen av de tre store plakatene.

– Bydelsidentitet uten historie kan sammenlignes med en organisasjon uten medlemmer, understreket han og fortsatte – Det er derfor svært viktig at vi har aktive ressurspersoner og organisasjoner i bydelen som kan ta vare på, og vise informasjon i tekst og bilder fra vår felles bydelshistorie. Utgangspunktet for plakatene som vises – når det gjelder bildene – er den fine bildedatabasen Østensjø lokalhistoriske bilder som Østensjøvannets Venner, Østensjø historielag og Deichmanske bibliotek på Oppsal har samarbeidet om og som bydelsutvalget har vært med på å finansiere. Dette er derfor et meget forbillig prosjekt som vil bidra til at mange får øynene opp for bydelens historie, kultur og

utvikling. Det er nettopp dette Bydelsutvalget i Bydel Østensjø er opptatt av. Og det er ikke minst derfor vi har etablert prosjektet Kulturbudel Østensjø, som i hovedsak vil støtte opp om, og samarbeide med organisasjoner for å skape en bydelsidentitet basert på vår historie, kultur og bydelsutvikling.

Arnfinn Aabø minnet også om begrepet «Østensjøbyen» som ikke bør trekkes for langt.

«Østensjøbyen»

Sigurd Senje nevner i sin bok «Vi i Østensjøbyen» fra 1985, at «Østensjøbyen» var et navn byplanleggerne fant på under boligutbyggingen på 1950-tallet. Senje ramset opp stedsnavn fra Lambertseter til Haugerud, altså et meget vidstrakt område. Når Arnfinn Aabø nevnte «Østensjøbyen» i 2005 lå det et langt snevrere begrep til grunn. I dag oppfattes nok «Østensjøbyen» mer som et område for de som bor og sogner til Østensjøvannet. Det inkluderer vanligvis Lambertseter, den første drabantbyen. Men et fast identitetsbegrep er neppe «Østensjøbyen» som grunnlag for identitet.

Matrikelgårdene

Matrikelgårdenes eiendomsgrenser var fra gammelt av bestemmende for hvor man hørte hjemme. Denne inndelingen er fortsatt gyldig, men ikke alltid. Oppsal, Abildsø, Bøler, Manglerud, Bryn, Høyenhall, Ryen, Rognerud, Ulsrud, Rustad, Bogerud, Skullerud og Langerud er alle gamle gårdsnavn. Skøyenåsen er avledet av Skøyengårdene, ofte delt i Nordre og Søndre Skøyen. Samtidig dekker de et strøksnavn som klart kan knyttes til identitet eller patriotisme. Godlia er et navn uten røtter i en gård, men binder navnet til et strøk på linje med de nevnte gårdsnavn

Marka og fjorden

Professor Myhre har, som nevnt, saumfart innspill til identitet for Oslo og trekker til slutt frem at «Marka og fjorden» er identitetsskapende for mange og nevner en rekke litterære verk som lenge har gitt Marka en identitet for oslofolk. Nå er bekkene og elvene som skjærer gjennom byggesonen på vei til fjorden også en viktig del av Oslos identitet. Blant elvene troner Akerselva høyest for mange. For oss som føler nærhet til Østensjøvannet, er det naturlig at dette vannet har en identitet som uten problemer kan forbindes med en Østensjøidentitet. Vannet kan også være identitetsskapende langt utover bydelen Østensjø.

Kilder: Sothøna nr. 31

BU-leder Arnfinn Aabø på Oppsal senter 10. desember 2005 da han åpnet den lokalhistoriske plakattutstillingen.

Nina Egedius

Gjennom kameralinsen

Nina Egedius er oppvokst på Bøler. I oppveksten ble det naturlig nok mange turer i Østmarka og etter hvert også til Østensjøvannet. Etter videregående skole begynte hun på Westerdals Reklameskole. Her kom egentlig den store interessen for fotografering. Nina hadde foto som fag, med stadig oppgaver å løse og levere inn. Det var til stor inspirasjon.

Hun kjøpte sitt aller første speilrefleks-kamera, en hel-manuell Nikkormat FT3, som hun fortsatt har i samlingen. På reklameskolen lærte hun å fremkalle svarthvitt film og kopiere bilder. Det var fantastisk morsomt. Skolen holdt til på Rodeløkka ved Freia den gangen, og det

ble tatt mange bilder i området rundt Gamle Rodeløkka.

I denne perioden tok hun også en del slides.

Samtidig begynte Nina så smått å fotografere ved Østensjøvannet og sendte inn litt bilder til bladet «Fotografi».

Hennes første digitalkamera var et kompaktkamera, men det varte ikke særlig lenge før det ble for snevert å jobbe med. Hun valgte å gå over til Canon. I dag er hennes favorittobjektiv et Canon 100 - 400 mm, evt. med en 1,4 x extender, alt etter lysforhold og årstid.

Det ble mye fuglefotografering på Nina. Hun har vært innom flere sjangre før hun

landet på følgende motiv - fugler, som portrettfoto og makro, gatefoto, og ikke minst naturfoto. Det står henne fortsatt nær. Som ekte fugleelsker helt siden hun var liten, er nok fuglene favorittmotivene hennes i dag.

Etter hvert som turene til Østensjøvannet naturreservat ble hyppigere, traff hun på flere og flere med samme interesse. Det gjør det også sosialt å komme dit, og også kunne diskutere foto og teknikk. Selv har hun brukt photoshop i noen år. Hvis det skulle komme en sjelden eller uvanlig fugl, da treffes de fleste av fuglefotografene og får med seg det meste.

Se også bildene på baksiden av Sothøna av samme fotograf.

Knoppsvanepar

Hønehauk

Grågås

Oppsal gård i støpeskjeen

Helt siden 2012 har det foreligget planer om utbygging her. I 2017 ble prosessen stanset av bystyret under henvisning til at Oppsal-området trengte en mer omfattende områderegulering.

Amund Kveim

Det er dessverre ofte slik at enkeltsaker fremmes og behandles uten at de sees i et større perspektiv. På Oppsal var det flere saker som levde sitt eget liv, og bystyret skal ha honnør for at de i 2017 la opp til områderegulering. Østensjøvannets Venner kritiserte likevel vedtak for at man valgte å holde Oppsal sykehjem utenfor denne prosessen, og vi mente også at senter-utbyggingen ikke skulle vært gjennomført uten en slik områderegulering.

Områderegulering er helt nødvendig

Det er imidlertid svært uheldig at vi nå, åtte år senere, enda ikke har fått denne vurderingen. Det spiller ingen rolle om dette skyldes kapasitetsårsaker hos Plan- og bygningsetaten eller politiske føringer. Vi har sånn sett forståelse for at en utbygger er utålmodig.

Det vurderes nå hva som skal til for at utbygger likevel skal kunne få fremme sitt utbyggingsforslag. Helt uavhengig av sakens historikk mener vi områderegulering er et helt nødvendig grep for at Oppsal i fremtiden skal få en helhetlig utforming. Det er særlig viktig at man involverer områdets innbyggere og at man ser Oppsal som en del av Østensjøområdet generelt.

Bydelens gamle gårder er viktige historiefortellende og identitetskapende elementer i våre nærområder. Så også med Oppsal gård, selv om gjenværende bygningssmasse ikke fremstår like imponerende som f.eks. Østensjø eller Abildsø gård. Likevel, bygningene ligger der og forteller en historie. De fortjener derfor å inngå i fremtidens Oppsal.

To alternative forslag

Det foreligger to alternative forslag. Utbygger, Veidekke eiendom AS, vil rive det meste og bygge boliger. Det gamle stabburet skal få stå, men hovedhuset og driftsbygning skal rives. De ønsker seg 10 rekkehus lengst

Stabburet på Oppsal gård. Foto: Leif-Dan Birkemoe

vest i området (mot terrassehuset) og fire boligblokker i øst der gårdsanlegget ligger. Høyden vil være fra 2-7 etasjer. En barnehage er også tenkt inkludert. Plan- og bygningsetaten anbefaler ikke dette forslaget og fremmer derfor et alternativt forslag, med færre boenheter og med bevaring også av våningshuset. Så vidt vi kan forstå er dette en akseptabel løsning for Veidekke; de haster vel med å komme i gang med noe

Vi finner det svært uheldig om man løsriver Oppsal gård fra vedtaket om områderegulering av hele Oppsalområdet. Det vil i så fall undergrave prinsippet om å

se områder i sammenheng. Vi forventer derfor at kommunen står fast på sitt vedtak, men også at man holder en anstendig fremdrift i arbeidet.

Vi er enige i at Oppsal er et område som ligger til rette for videre utvikling. For vår del handler denne saken om tre forhold; de kulturhistoriske elementene, landskapsbildet og bekymring for hva videre boligbygging rundt Østensjøvannet betyr for økende press på Østensjøvannets natur- og kulturlandskap. En skånsom og nedtonet utbygging av deler av Oppsal gård er imidlertid ikke dramatisk.

Garasjebrann i Bølerlia - dieselolje i Bølerbekken

Slukningsarbeidet i forbindelse med garasjebrannen i Bølerlia torsdag 20. mars førte til at vann og dieselolje rant ned i veisluket for overvannsystemet og videre til nærmeste bekk.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Ved 13-tiden samme dag ble det meldt om oljelukt mot utløpet av Bølerbekken. Da var allerede Brann og redningsetaten på plass sammen med Vann- og avløpsetaten. -Vi var egentlig kjent med utviklingen i forkant, fortalte brannfolkene som la ut lenser og oljeabsorberende pølselignende slanger (Ecosorb) både ovenfor og nedenfor broen der Bølerbekken går under Østensjøveien.

Situasjonen ble holdt under oppsikt og kontroll de nærmeste dagene. Det var heldigvis ingen merkbar skade blant fuglene i bekken eller ved utløpet.

Hendelsen er igjen et bevis på hva som kan skje når forurenset slukkevann, brannskum og diesel rant ut og kom inn i overvannsystemet. Det gikk bra denne gangen, takket være beredskap og rask reaksjon fra Brann- og redningsetaten.

Det ble også lagt ut lenser nedenfor broen der Bølerbekken går under Østensjøveien.

Brannfolkene la ut lenser på oversiden av broen der Bølerbekken går under Østensjøveien.

Grunneiernes forvaltning av Østensjøvannet - før Oslo kommune ble eier

Det er først på slutten av 1800-tallet at vi har beretninger som dreier seg om hevd på eiendomsretten til vannet. Det er spesielt om fiske, isdrift og regulering av vassdraget at det gir grunneierne utfordringer.

Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannet tilhørte gårdene rundt vannet og hadde rett til å skjære is. Foto: O. Væring 1902. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder, ID B20030220.

Det er seks matrikulerte eiendommer med tilhørende gårdsnummer som grenser til Østensjøvannet: 144 Skøyen, 148 Manglerud, 160 Abildsø, 161 Langerud, 147 Østensjø og 148 Oppsal.

Matrikkelen er navnet på det offentlige eiendomsregisteret. Hver tomt, hus og leilighet identifiseres med gårds og bruksnummer, gjerne forkortet gnr./bnr. Alle som

har bolig med gårdsnummer til en av de seks nevnte gårder hadde opprinnelig eierskap til en del av Østensjøvannet.

Oslo kommune er i dag eier av vannet spesielt i kraft av boligutbyggingen som i stor grad har vært drevet frem på grunnlag av kommunale planer og oppkjøp. Vi skal se litt tilbake på noen forhold som kan belyse grunneiernes utfordringer ved

å eie en del av vannet før kommunen ble eier.

Båt-, brygge- og fiskerett ved Østensjøvannet

Søndre Oppsal gård ble kjøpt av bruks-eier Anton Tschudi i 1901 og fra 1902 utparsellerte Tschudi tomter til nye eiere. Retten til bruk av vannet ble også regulert

og overført de nye grunneiere som fikk tinglyst rett til å ha både båt, brygge og fiskerett i Østensjøvannet.

I et av skjøtene, det er utstedt av Anton Tschudi, gnr. 146, bnr. 2, (Søndre Oppsal) til Oppsalkredsens Vel, tinglyst den 20. sept. 1907 og innført i pantebok nr. 40, side 407 står det:

"Pkt. 6:---det solgte har ret til Stenbrud, Eneret til Fiskeri, Ret til Vei, oplag av Baade, Ret til at istandsatte Brygge og Badehus m.v.

Det var 30-40 grunneiere som hadde en slik rett knyttet til sin eiendom. Det ser ut som om dette var en periode da eiendomsretten til vannet ble hevdet meget sterkt. Trolig var det fisket som lå bak interessen. Det var matauk å få gjedde på kroken.

I Aker-Posten 3. mai 1907 er det et oppslag som forteller om brudd på eiendomsretten:

Østensjøvandet og dets Omgivelser er hjemstøgt af Folk, som driver Gjeddefiskeri og ikke respekterer Grundeierens Interesser. Disse ubudne Gjæster sætter ikke Eiendomsretten videre høit, derfor agter Grundeierne at ordne seg med privat Politiopsyn til i Forening med det stedlige faste Politi at rense Østensjøvandets Omgivelser for disse uvedkommende Fiskere.

I andre perioder ser det ut til at gjeddefiskere hadde langt enklere tilgang til å fiske i vannet.

Det er først på begynnelsen av 1960-tallet at beboere med tinglyst rett ble anmodet om på frivillig basis å avstå fra denne retten. De fleste signerte da også en erklæring om å avstå fra sin tinglyste opprinnelige rett. Det var «Representantskapet for Østensjø-planen» som gjennomførte aksjonen med avlysning av båt- og bryggeretten, etter å ha rådført seg med kommuneadvokaten. Oslo kommune stilte også dette som betingelse for å bekoste tiltak som skulle sikre fredningen på en effektiv måte.

At det for enkelte var litt problematisk med å avstå denne retten viser et brev i 1966 fra Representantskapet til en grunneier som var iaktatt i båt på vannet: *Vi vil ikke bestride Deres rett, men håper De er villig til, i likhet med hva de øvrige grunneiere allerede har gjort, å frafalle retten til fordel for det sjeldne fugle- og plantelivet ved Østensjøvannet.*

Salg av is

Østensjøvannet tilhørte gårdene rundt vannet og hadde rett til å skjære is. Det omfattet på slutten av 1800-tallet

Skøyenputten opphørte å være i bruk rundt 1919. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Demningen i Mølledammen før rørlegging i 2010. Mølledammen ligger omtrent der Østensjøveien i dag gjør en sving før den kommer ned til Bryn senter. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Gårdene som grenset til Østensjøvannet hadde også en del av vannet som sin eiendom. Foto: Widerøes Flyveselskap. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder: B20030197.

gårdene Østensjø søndre og nordre, Oppsal søndre og nordre, Søndre Skøyen, Søndre Manglerud, Abildsø søndre og nordre samt Lille Langerud. Det var eierne i den nordlige enden av vannet som fikk utnyttet denne fordelene best på grunn av den lette adkomsten, men samtlige grunneiere ble enige om at inntektene ved salg av is skulle deles etter et vedtatt forholdstall, mens halvparten av salgsinntekten skulle avsettes i et felles fond – «Isfondet» – også kalt «Østensjøfondet» - som skulle brukes til rensing av utløpet (Østensjøbekken), forbedre fiskebestanden og andre nyttige tiltak til vannets beste.

Kjøp og salg av isrett

Isretten var også gjenstand for kjøp og salg. Christiania Aktiebryggeri kjøpte i 1878 Søndre Oppsals isrett for hundre kroner årlig i ti år. I 1907 solgte Søndre Oppsal sin isrett til Søndre Skøyen som fikk satt opp flere store ishus på nordøstbredden, omtrent der Haakon Tveters vei nå kommer ned ved Østensjøveien. Her lagret gårdsfolkene is for senere salg, resten kjørte de til byen mens

det ennå var skikkelig vinterføre. Søndre Skøyen kjøpte senere også Nordre Oppsals isrett.¹ En annonse i Morgenbladet 26. februar 1886 ved salg en «Landeieendom» står følgende linje: «Anledning til issalg fra Østensjøvannet».

Regulert vannføring - industriens behov

Tilstrekkelig med vann året gjennom var en utfordring for datidens ingeniører. I Haakon Tveters monografi fra 1925 kan vi lese om de anstrengelser som ble gjort for å skaffe vann til tider som imøtekom industrien langs Østensjøbekken og ved Bryn. Dette skulle også balanseres mot andre interesser, ikke minst isdriften som skaffet jobb til mange dagarbeidere. Tiltak for å redusere de årlige oversvømmelsene måtte også tas i betraktning. Inngrep i vannføringen ut og inn av Østensjøvannet kunne berøre eiendomsretten som tilhørte gårdene rundt vannet.

For å fastsette eiendomsretten til isen ble det i 1909 laget et kart over vannets nordre del. I 1910 kom Aker ingeniørvesen

med tilbud om et bidrag til senkning av vannstanden. Sammen med bidrag fra gårdene ble det i 1911 utført et arbeid, som bestod i å grave en dypere grøft langs dagens Granhekkvei og terskelen for vannføring under broen ved Rognerud (avkjøringen mellom Harry Fets vei og Østensjøveien) med 50 cm. Denne ombyggingen gav et større fall. Etter en overenskomst i 1910 tillot de nedenfor liggende brukseiere, Eduard Fett & Co. Høyenhall Fabriker og Bryn Væveri (Joh. Petersens Lin- og Bomullsvarefabrikker) å oppføre en nåledam rett ovenfor Rognerudbroen til regulering av vannstanden, slik at denne kunne stenges i vinterhalvåret, men være åpen i sommerhalvåret. Kontrakten var bindene i 5 år, men ble oppsagt av Bryn Væveri i 1915, fordi den viste seg ikke å ha nytte for noen av partene.

Nåledam i Østensjøbekken

En nåledam har navnet sitt fra «nålene», som ble brukt til å stenge for vannet. Nålene var trebjelker eller planker som stod tett i tett i hele dammens lengde og stengte vanngjennomstrømmingen. Vannmengden som skulle gå gjennom dammen, ble regulert ved at man tok opp eller satte ned «nåler». Dammen er ikke avmerket på kart fra 1915 og man kan heller ikke se rester av den i dag. Noen stor betydning fikk den neppe, men vannstanden i Mølledammen må i stor grad ha blitt påvirket.

Demninger i Alna ved Bryn

Sammenhengen mellom nåledammen og Mølledammen til regulering av vannføringen kan trolig sees i sammenheng med endringer i Alna. Ved Bryn har det vært demning i Alna for Bryn Mølle som lå omtrent der Spinneribygningen (Joh. Petersens Lin- og Bomullsvarefabrikker) senere ble bygget i 1911. Da bygget man betongdemningen, med et fall på ca. 2 meter, vi i dag kan se rett før Alna renner inn under Spinneribygningen med Brynsfossen eller Spinnerifossen på motsatt side. Reguleringsavtalen med nåledam i Østensjøbekken fant sted omtrent på samme tid som den nye dammen på Bryn ble bygget. Kanskje som en ekstra sikkerhet for nok vann til å drive spinnerimaskinene. Avtalen med Østensjøvannets eiere om regulering i nåledammen ble sagt opp i 1915 da vannet fra Alna trolig

var tilstrekkelig. Alnas kilder ble regulert til drikkevann i 1930 og vannkraften ble skiftet ut med elektrisk kraft rundt 1927. Dermed hadde ikke dammen ved Bryn noen nytte lenger i kraftsammenheng. Den hadde bare vært i drift 10-15 år. Fra Mølledammen til Bryn jernbanestasjon er det et fall på 20 - 25 meter.

Demningen ved Skøyenputten

Den første demningen i Mølledammen var trolig en steinfylling eller tørrmur, slik dammen i Skøyenputten fremdeles fremstår etter flyttingen ”10 alen” eller 6-7 meter lenger ned i 1876. Skøyenputten ligger i Søndre Skøyen gårds skog vest for Solbergvann. Det er Bølerbekken som har Skøyenputten som kilde og det var derfor vannføringen i denne bekken som bidro til å regulere vannmengden nedover i vassdraget.

Våren 2009 gjennomførte Rune Askvik, skog- og naturoppsynsleder i Skog-, friluft- og naturforvaltningsavdelingen i Friluftsetaten, åringsmåling av gran på det stedet vannspeilet stod ved opphør i bruk. Det ga som resultat ca. 90 år. Etter denne beregningen opphørte dammen ved Skøyenputten å være i aktiv bruk rundt 1919, en god indikasjon på når Mølledammen også opphørte som kraftkilde til Eduard Fett & Co. Høyenhall fabrikker.²

Hvilken økonomisk avkastning vannstandsreguleringen ga er ikke kjent, men reguleringen var knyttet til eiendomsretten til de seks gårdene. Det fremgår tydelig at prosjektet var basert på en avtale.

Kilder: Sothøna nr. 26: Mitt Østensjøvann - 50 år siden isskjæringen tok slutt, s. 16. Sothøna nr. 36: Sportsfiske og matauk, s.48. Sothøna nr. 65: Isskjæring ved Østensjøvannet, s. 18.

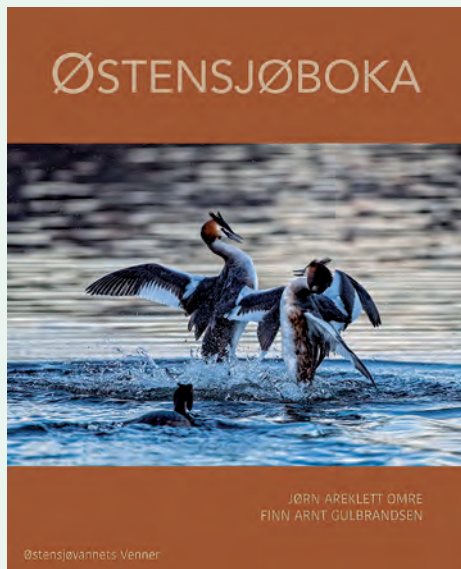

Harry Fets vei går over Rognerudbroen i krysset ved Østensjøveien. Det var like i forkant av broen at det ble bygget en nåledam rundt 1910. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

2. Pers. meddelt av Rune Askvik, Friluftsetaten.

Østensjøboka

Visste du at Østensjøvannet med omgivelser er et naturdokument av høy internasjonal klasse? Kjøp boka og lær hvorfor. Kun 375 kr. for en bok på over 200 sider.

«Anbefales! Virkelig en flott bok ! Masse vakre bilder og interessant, lærerik tekst!» skriver Henriette Storaas Berg til oss. «Jeg koser meg med tekst og bilder» sier flere kjøpere. «Et praktverk», sier Norli i omtale av boka. Løp og kjøp, sier andre. Boka bestilles på post@ostensjovannet.no.

Østensjøboka er full av svært gode naturfotografier tatt av Jørn Areklett Omre fra Norske Naturfotografer/NN. Omre er en premiært fotograf som har gitt ut flere bøker. Finn A. Gulbrandsen har skrevet det meste av teksten. Amund Kveim og Leif-Dan Birkemoe bidrar også med tekst i boka.

Visste du at over 230 fuglearter er observert ved vannet. Hele 2 365 insektarter er funnet rundt vannet. Det veldig rike plantelivet (ca. 450 arter) gir grunnlaget for det enorme arts mangfoldet på nesten 3 700 arter på en drøy kvadratkilometer natur i Oslos byggesone. Visste du at hele 170 arter sett ved Østensjøvannet er rødlistet? Kan du den interessante historien til Abildsø og Østensjø gård, samt Bakkehavn?

Det sikreste er å bestille boka via Østensjøvannets Venner (vi leverer på døra i nærområde om ønskelig), men den er også til salgs på Skullerudstua, Østensjø Havn, Sørensen sport på Skullerud, Norli Bøler og Norli Bryn, Ark Oppsal, Ark Tveita, Ark Manglerud der Norli er de to sikreste salgssteder.

1. Pers. meddelt av Paul Skabpel. Søndre Skøven gård.

Mitt Østensjøvann

Det stakk en hånd opp av vannet. Året var 1984, og det var min første tur til Østensjøvannet – sammen med min sønn Daniel på fire år og datteren Therese på to. Vi dro for å mate endene.

Lite visste jeg den gang at det helst er noe man bør la være å gjøre

Håkan Billing, leder i BirdLife Oslo og Akershus

Den første turen

Vi sto ved Bølerbekkens utløp. Den gang var det verken plutting eller sikring av strandlinjen. Det hadde regnet dagen før, og bakken var gjørmete. – Ikke gå for nær vannkanten! mante jeg. Vi sto på behørig avstand og kastet litt brød ut til stokkendene. Brødposen lå bak meg, og jeg snudde meg for å hente litt mer. I løpet av de få sekundene hadde Daniel forsvunnet. Han hadde likevel gått for nær kanten og sklidd i mudderet. Det eneste jeg så, var en hånd som stakk opp.

Han var heldigvis ikke lenger unna enn at jeg klarte å gripe hånda og dra ham opp. Slik endte den første turen – med en søkkvåt sønn i baksetet. Han tok det pent, gråt ikke en dråpe. Vannkvaliteten er langt fra den beste, men heldigvis ble han ikke syk av å få i seg litt gjørmete fuglebæsjvann.

Kikkert og fuglebok

Opprinnelig er jeg svensk, og sommeren 1968 – som 13-åring – ble jeg sendt på studiereise til England. Med meg hadde jeg en kikkert og fuglebok, og det var den sommeren fugleinteressen begynte. I 1976 kom jeg til Norge, og fra 1980 har jeg vært bosatt i Oslo. Min første fugletur rundt Østensjøvannet var på midten av 1980-tallet, men notatene fra den tiden ligger fortsatt i en notatbok et sted. Første publiserte funn er fra 5. november 2000. Det var 5 plussgrader, og jeg observerte 36 fuglearter på to timer – blant annet 380 hvitkinngiess, 6 silender (!), en enkeltbekkasin, 60 sidensvanser, en toppmeis og tre gulspurver. Herlige tider!

Jeg farter mye – ikke bare i Oslo og Akershus, men ellers i landet og også på utenlandsturer. Likevel blir det i snitt ni fugleturer til Østensjøvannet hvert år. Få hovedsteder kan skilte med et så rikt naturområde midt i byen. Jeg har sett mange godbiter der: myrrikse, kvartbekkasin, dobbeltbekkasin, dvergmåke, rødtopp-fuglekonge, lappiplerke ...

Håkan Billing, leder i BirdLife Oslo og Akershus, her fugleobservatør på Euro birdwatch ved Østensjøvannet i 2023. Foto: BirdLife

Lite areal

Det jeg liker med Østensjøvannet, er at man får oppleve mange biotoper på et forholdsvis lite areal. Tallbergåsen byr nesten alltid på mer skoglevende arter og «piffer opp» artslista på en runde rundt vannet. Fuglekikking foregår i rolig tempo, og legger man merke til noen som jogger forbi, er det ikke lenge før man ser samme person igjen, på neste runde. Da tenker jeg alltid på alt han eller hun går glipp av – særlig hvis personen i tillegg har ørepropper. Å løpe rundt Østensjøvannet gir nok mer enn å løpe i Oslo sentrum, men likevel: man går glipp av så mye.

Fugleguidinger

I 2006 ble jeg leder i BirdLife Oslo og Akershus (den gang NOF OA). Dermed fikk jeg nærmere kontakt med Østensjøvannets Venner, og senere også med Besøkscenter våtmark Oslo da det ble etablert. Det har resultert i mange fugleguidinger rundt vannet. Østensjøvannet er perfekt for nybegynnere: akkurat stort nok å gå rundt, og med passe mange arter som er lette å få øye på og artsbestemme.

Store opplevelser

Likevel vet man aldri hva som dukker opp. Et så rikt naturområde midt i storbyen

Håkan Billing er fugleguide på Fuglenes dag ved Østensjøvannet i 2022. Foto: BirdLife.

gjør at det uventede nesten alltid skjer. Ofte trenger man ikke engang gå rundt vannet for å få store opplevelser. Flere ganger hver sesong står jeg, på oppdrag fra våtmarkssenteret, ved observasjonsbua i tre timer en søndag for å informere forbipasserende. Prøv selv å la være å gå rundt – bare stå stille på ett sted i noen timer. Det dukker nesten alltid opp noe utenom det vanlige: en hønshegg på jakt, noen enkeltbekkasiner som ikke helt klarer å bestemme seg for om de skal lande eller fortsette, lyden fra noen stjermeiser, en dvergdykker ...

Artsrikdommen

Alt dette gjør at Østensjøvannet betyr svært mye for meg. Det har gitt meg mye, og beriket mine opplevelser. Dessverre finnes det mange markedskrefter som ikke forstår dette. Utbyggere står i kø og presser på. De har trolig aldri tatt seg tid til å gå en runde rundt vannet – aldri kjent på stemningen, aldri latt inntrykkene sige innover seg. Den som har gjort det – gått rundt vannet, opplevd dynamikken og artsrikdommen, trukket pusten dypt og latt alt synke inn i sjelen – kan umulig fortsatt ønske å bygge ut denne naturperlen.

Hvitpil – stor økologisk verdi

Hvitpil er en fremmed art, likevel rødlistet som kritisk truet.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Hvitpilene langs Bølerbekken i 2025, plantet på 1960-tallet. er vesentlig høyere enn på litografiet til høyre.

Bladene har en sølvaktig underside. Her med rakle ved Bølerbekken.

De høye trærne langs nedre del av Bølerbekken fra turveien og frem til utløpet i Østensjøvannet er hvitpil (*Salix alba*) som ble plantet på 1960-tallet. Hvitpil er ikke en naturlig tresort i Norge. Den er opprinnelig hjemmehørende sør i Europa, Asia og Nord-Afrika, men har blitt introdusert i Norge som en dyrket tresort. Vi finner den i parker, hager og altså her ved Østensjøvannet. Det kan ikke være tvil om hvorfor hvitpil ble plantet nettopp

her ved Bølerbekken. Hvitpil har en rekke nyttige egenskaper i tillegg til et vakkert utseende.

Hvitpilens røtter

Treet har stor økologisk betydning, spesielt i økosystemer ved vann. Hvitpilens røtter er sterke og vidt forgrenede, noe som gjør den svært effektiv til å stabilisere jord langs elvebredder og vannkanter. Dette reduserer erosjon, noe som vi kan se

langs Bølerbekken. Hvitpilen kan absorbere og filtrere forurensninger fra jord og vann gjennom rotsystemet, noe som hjelper til med å rense miljøet. Ved å skape mikrohabitater og støtte komplekse næringsnett, bidrar hvitpil til økt biologisk mangfold i områdene der den vokser. Som en del av våtmarker bidrar hvitpil til å beskytte mot flom. Hvitpilens allsidighet gjør den til et viktig verktøy i miljøforvaltningen.

Ganske høye

Hvitpil er kjent for sine karakteristiske grågrønne blader med en sølvaktig underside, som gir et vakkert skimmer i sollyset. Trærne kan vokse raskt og bli ganske høye, opptil 20–30 meter. Helt nord i Østensjøvannet ved anleggsveien mot damhuset ble det for et par år siden plantet et par små hvitpil.

Kritisk truet

Hvitpil ble innført til Norge allerede på 16-1700-tallet og regnes derfor ikke som fremmed art etter artsdatabankens definisjoner (grense ved år 1800). Den vurderes derfor etter rødlistekriteriene og er listet som kritisk truet på grunn av et begrenset utbredelsesområde i Norge.

Kilder: Copilot, Urtekildens planteleksikon, Artsdatabanken.

Nordiska Förbundet for Kulturlandskap tildelte forbundets hederspris for 1992 til Østensjøvannets Venner for innsatsen foreningen hadde utført for kulturlandskapet. Litografiet viser hvitpilene langs Bølebekken, av Nicolai Geelmuyden.

Parkeringsbestemmelser

-Bymiljøetaten endret parkeringsbestemmelsene på parkeringsplassen ved Østensjøvannet

Parkeringsplassen med skilt om parkering i 4 timer, som nå skal endres til 8 timer. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Da det er vanskelig å finne noen orientering om de nye parkeringsbestemmelsene ved P-plassen ved Østensjøvannet på nettet, la vi ut denne informasjon på FB og våre hjemmesider:

Det er innført makstid på parkering på p-plassen vis-à-vis lekeplassen nær sydenden av vannet. Du kan stå maksimalt fire timer parkert her. Tips: Det er smart å skaffe seg en parkeringsskive der man kan markere starttid på parkeringen. Skiven som legges godt synlig i bilvinduet. P-skiven koster 30 kr. på Biltema og 50 kr. på Clas Ohlson.

Har du ikke p-skive, legger du en lapp i vinduet med tydelig påskrift om når parkeringen startet.

Etter det vi har erfart, er det ofte parkeringsvakter innom, så det er smart å overholde reglene.

Fra 4 til 8 timer

Østensjøvannets Venner, BirdLife og Besøkssenter våtmark Oslo påklaget disse bestemmelsene og mente fire timer er alt for lite, at vi burde blitt rådspurt og at informasjonen på stedet om endringene var for dårlig. Bymiljøetaten har derfor besluttet å endre tiden til 8 timer, og etablert ordninger som gjør at starttid også kan registreres på flere apper, som f.eks. Bil i Oslo-appen. Nye skilt settes opp i disse dager, ifølge etaten.

Kan kunstig belysning gjøre livet enklere for småfuglene om vinteren?

De senere årene har det vært et økt fokus på de økologiske effektene av kunstig belysning på dyrelivet. På nordlige breddegrader er vintrene preget av korte dager og lave temperaturer. For overvintrende småfugler gjør korte dager det krevende å finne nok mat, samt at matbehovet øker ved lave temperaturer.

Karoline Aasen Skryten

Nær bebyggelse og mennesker blir det stadig mer kunstig belysning. Kan kunstig belysning gjøre at småfuglene er lenger aktive og næringssøkende enn hvis det kunstige lyset ikke var tilstede? Dette spørsmålet har blitt undersøkt, og resultatene har blitt publisert i en artikkel i tidsskriftet Ornis Norvegica våren 2024.

Feltekspériment med kjøttmeis og kunstig belysning

Vinteren 2019 ble det gjort et feltekspériment, hvor kjøttmeisens adferdsrespons på næringssøk knyttet til kunstig belysning ble undersøkt. En del av eksperimentet foregikk på en fôringsstasjon i et skogholt på Ås i Akershus. Fôringsstasjonen ble vekselvis utsatt for perioder med og uten kunstig belysning.

Første del av eksperimentet foregikk i desember når daglengden var på det korteste. Med kun naturlig lys, startet kjøttmeisene med næringssøk på fôringsstasjon i snitt 14 minutter før soloppgang. Med kunstig belysning gjennom hele døgnet, begynte kjøttmeisene med næringssøk i snitt 34 minutter før soloppgang.

I desember førte altså kunstig belysning til at kjøttmeisene starter næringssøk i 20 minutter tidligere. Et tilsvarende eksperiment ble gjort i februar, hvor næringssøk starter i snitt 37 minutter etter soloppgang med naturlig lys, og i snitt 31 minutter etter soloppgang med kunstig belysning til stedet.

Næringssøk i forhold til breddegrad - fra Seewiesen i Sør-Tyskland til Pasvik i Nord-Norge

Om vinteren er tiden med dagslys kortere jo lenger nord man kommer. Det kan derfor forventes at overvintrende småfugler starter næringssøk tidligere i forhold til soloppgang jo lenger nord de oppholder seg. Dette ble undersøkt nærmere ved å sammenstille egne data med tidligere publiserte studier. Data fra de ulike studiene er fra desember måned med kjøttmeis som studieart.

De ulike studieområdene var fra Seewiesen i Sør-Tyskland (med ca. 8,5 timer dagslys), sør i Norge og Finland (Ås og Drammen, samt Lemsjöhölm med ca. 6 timer dagslys), Trondheim (ca. 4,5 timer dagslys), Värriö nord i Finland (ca. 2 timer dagslys) til Svanvik i Pasvik (mørketid). Kjøttmeisene starter næringssøk omkring tidspunktet for soloppgang i Seewiesen, 14-37 minutter før soloppgang i Ås, Drammen og Lemsjöhölm, og mer enn 1 time før i Trondheim, Värriö og Svanvik.

Dette viser at kjøttmeis har næringssøk under dårligere lysforhold jo lenger nord kjøttmeisen befinner seg. Til tross for mørketid, var kjøttmeisene ved Svanvik aktive 5,8 timer per dag. I forhold til breddegrad starter kjøttmeis næringssøk stort sett en halvtime etter demring

(det aller første morgenlyset før faktisk soloppgang) både i sør og i nord. Demringsperioden blir lenger med økt breddegrad. Dette gir småfuglene mulighet til næringssøk i en ganske lang periode, til tross for at dagene er korte.

Hvordan påvirker egentlig kunstig belysning fugler?

Kunstig belysning, f.eks. fra bygninger eller lyktestolper, berører stadig større deler av jorda sammen med mer urbanisering. Det finnes mange studier som har vist at kunstig belysning kan påvirke dyr på mange ulike måter. For fugler inkluderer dette blant annet endring i sangaktivitet, hekketid og forstyrrelser for natttrekkende arter.

På en måte kan kunstig belysning føre til at kjøttmeis og andre arter som lever tett på mennesker starter næringssøk tidligere på morgenen. Likevel, hvis kunstig belysning kan favorisere noen arter, kan lyset også bli til ulempe for andre arter.

På samme måte som kunstig fôring av småfugl kan være til fordel for noen arter, men til ulempe for andre, kan også kunstig belysning ha denne effekten da konkurranseforholdet mellom ulike arter kan endres. Uavhengig av eventuelle positive effekter for enkeltarter, er kunstig belysning ett av mange menneskeskapte installasjoner som endrer naturen bort fra en mer naturlig tilstand.

Screenshot, fra film i felten, av kjøttmeis ved fôringsstasjon i et skogholt på Ås i Akershus.

Oslo Elveforum 25 år

Oslo Elveforum feiret sitt 25-årsjubileum 25. mars 2025 med ordførermottakelse i Oslo rådhus. Ordfører Anne Lindboe ønsket vel 30 gjester velkommen i det vakre Munchrommet, og gratulerte med jubileet.

Per Østvold

Ordfører Anne Lindboe ønsket velkommen i Munchrommet. Munchs maleri "Livet" i bakgrunnen. Foto: Per Østvold.

Ordfører Anne Lindboe med leder i Oslo Elveforum Helén Svensson til venstre og generalsekretær i Oslo og Omland Friluftsråd Reidun Bolsø til høyre. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

– Tenk så heldige vi er i Oslo! Vi er omgitt av natur på alle kanter og brusende vann som renner gjennom byen. Slik har det ikke alltid vært, sa ordføreren, og fortsatte:
– I 25 år har Oslo Elveforum arbeidet for vern og gjenåpning av Oslos vassdrag. Takket være dette langsiktige arbeidet renner nå flere tusen meter med elveløp fritt i landskapet. Dette er viktig for planter og dyr – og ikke minst for alle oss som bor i Oslo. Nye turveier og grøntområder er blitt skapt og tatt i bruk. Gradvis har naturen vunnet tilbake terreng. For innbyggerne

betyr dette flere blågrønne pusterom i hverdagen – steder for rekreasjon, mosjon og naturopplevelser.
– I tillegg bidrar gjenåpning av elver og vassdrag til at byen blir mer motstandsdyktig mot ekstremvær som nedbør og flom, noe vi dessverre opplever oftere og oftere.
Ordfører Anne Lindboe påpekte at Oslo Elveforum har både ildsjeler og vaktbikkjer, og at arbeidet har gitt formidable resultater.
– Dere har gjort Oslo vakrere og mer levende, avsluttet ordføreren.

Ida Fossum Tønnessen
Neste taler, Ida Fossum Tønnessen, er en av nestorene og tidligere leder i Oslo Elveforum. Sammen med Sissel Rønbeck fikk hun i 2019 St. Hallvard-medaljen for sin innsats for opprettelsen av Akerselva miljøpark.
Ida tok et historisk tilbakeblikk fra stiftelsen den 23. februar 2000 og fram til i dag, og nevnte resultater som er oppnådd. Hun takket pionerer som Tor Holtan Hartwig, Albert Nordengen, Boris Hansen, Sigurd Tønsberg med flere.

Deretter talte **Reidun Bolsø**, generalsekretær i Oslo og Omland Friluftsråd, Unn Orstein, leder i Asker Elveforum og **Ole Kristian Udnes**, leder i Bærum Elveforum, før **Helén Svensson**, leder i Oslo Elveforum avrundet mottakelsen med noen velvalgte ord:
– Takk til ordføreren for invitasjonen, og for fine ord til oss i Oslo Elveforum. Takk også til Ida og alle dere andre som har hatt ordet, for flotte taler sa, Helén.
– Som Ida allerede har fortalt oss, var det i dette hus organisasjonen formelt ble stiftet for 25 år og én måned siden. Av de som er til stede i dag, har flere vært med i elvegruppene både i 25 og 35 år. Men så vidt jeg vet, er det kun Kjell Fr. Jacobsen av de tilstedeværende, som var til stede på selve stiftelsesmøtet for 25 år siden, sa Helén, og forsamlingen kvitterte med en varm applaus for Kjell.
– I dag er «alle» enige i at det er et mål å gjenåpne flest mulig elver og bekker, fortsatte Helén Svensson: – Holdningene er totalt forandret på 25-30 år. Elver og bekker med rent vann, fisk, grøntområder og turtier har blitt et folkekrav. Og det går sakte, men sikkert framover – selv om vi synes at det kan ta alt for lang tid.
– Vi håper at byrådet sørger for at kommuneplanens juridiske del får en bindende bestemmelse om forbud mot alle tiltak innenfor de byggefrie beltene på 20 og 12 meter langs vassdragene, sa Helén, og avsluttet med å ønske velkommen til blågrønn innsats også i tida framover.
Arrangementet ble avsluttet med en guidet tur i rådhuset.

Oslo elveforum
Oslo Elveforum er en paraplyorganisasjon for Oslos mange vassdrag. Hver elv, eller bekk, samt Østensjøvannet, har en interessegruppe som deltar i dette fellesskapet. På den måten har arbeidet for byens vassdrag fått en tydelig stemme overfor kommunen.
Østensjøvannets Venner, representert ved Amund Kveim og Finn A. Gulbrandsen, var med fra oppstarten og foreningen har vært med i Oslo Elveforums styre og rådgivergruppe hele tiden.

«Aktiv i 100» - guidet rundt vannet

Østensjøvannet naturreservat og Østensjøområdet miljøpark har interesse langt ut over vårt lokale område. Det fikk vi erfare 23. april da en gruppe kalt «Aktiv i 100» på rundt 60 DNT-deltakere meldte sin ankomst fra Elverum. Kontakten var Fatma Issa Holm i Dugnadgruppen. Gruppen ble delt i fire og guidet rundt Østensjøvannet. Lunsjen hadde de besøkende med seg, mens tilretteleggingen var det folk fra Dugnadsgjengen som stod for. Avslutning på Bakkehavn med orientering om Bakkehavn gård og Besøksenter våtmark Oslo, avd. Østensjøvannet.

Gruppen «Aktiv i 100» samlet på Bakkehavn. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Sæves Gravsteiner A.S.

Vår gravstein - din trygghet

familier kan komponere gravstein ved bruk av «Steinbygger'n».

5 års
opprettingsgaranti

20 års
materialgaranti

***Navntilføyelse, på eksisterende gravsteiner koster fra 6900kr alt inkludert.**

Maria Dehli vei 40, Port 11, 1083 Oslo | Tlf: 23 30 05 30 | post@gravstener.com

10% avslag ved henvisning til denne annonsen. Gjelder ut november 2025.

Utbyggingssaker og vern

Østensjøvannets Venner har i over 40 år arbeidet for å stanse utbygginger som har direkte eller indirekte negativ virkning på naturområdene. Vi har også arbeidet for sterkere vern.

Amund Kveim

Vadedammen er foreslått innlemmet i reservatet, mens skogen ved Skøyenåsen skole er foreslått innlemmet i miljøparken. Bildet viser Vadedammen og nordre del av Oppsalskrenten. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Eterfabrikken

Eieren har på nytt lagt frem et forslag som langt på vei innebærer rivning av deler av bygningsmassen og bygging av fem leilighetsbygg på opptil fem etasjer nær inntil Østensjøområdet miljøpark. Både Østensjø bydel, Bymiljøetaten og Byantikvaren er kritiske. Det samme er Østensjøvannets Venner, BirdLife og naturvernforbundet. Foreløpig er det bare varsel om oppstart av regulering som har vært ute til høring. Det vil ta lang tid å få behandlet en endelig plan. Det er nå over 10 år siden planarbeidet for Eterfabrikken første gang ble igangsatt. Heldigvis er alle forslag til nå avvist.

Skøyenåsen skole og Rustad skole

Vi har lenge vært bekymret for disse to utvidelsesplanene. Nytt nå er at forslaget til Skolebehovsplan konstaterer at det likevel ikke er behov for disse utvidelsene. Planene for Skøyenåsen er derfor skrinlagt, men

planene for Rustad skole ønskes behandlet i tilfelle det i fremtiden likevel skulle bli utvidelsesbehov. Skolebehovsplanen har ligget ute til offentlig høring denne våren, og ventes å bli vedtatt av bystyret i desember.

Låveveien 70

Byggeplanene her ble for en tid siden avvist av Statsforvalteren som følge av saksbehandlingsfeil. Nytt forslag, nokså likt det forrige, måtte derfor ut på ny høring. Saken er oversendt til politisk behandling. Vår innsigelse mot denne planen var først og fremst at man ikke tok høyde for en fremtidig åpning av Godliabekken.

Manglerudtunellen

I denne saken fra Statens Vegvesen er det heldigvis ingen fremdrift. Prosjektet ble satt på vent og i Nasjonal Transportplan ble det sagt at nye konsept skal vurderes, derunder miljølokk på Manglerud. De opprinnelige

planene var etter vårt skjønn gigantiske og ville være til stor skade for naturverdier i Abildsømyra og Bjørnsensskogen. Her går Smedbergbekken, en av de to viktigste tilførselsbekkene til Østensjøvannet.

Supplerende vern

Vi forventer at Statsforvalteren i løpet av året vil sende en utvidelse av Østensjøvannet naturreservat ut på offentlig høring. Her har vi store forventninger, bl.a. om at hele Bølerbekkdalen vil bli innlemmet i reservatet. Det vil i så fall si at Eterfabrikken vil få reservatet som nærmeste nabo i nord.

Alle som ønsker å følge de kommunale bygge- og reguleringssakene kan lett følge dem via Plan- og bygningsetatens saksinnsyn på deres hjemmesider. Når de kommer til politisk behandling, er det ofte lettest å følge sakene via møtekalenderen i elnnsyn.no, en løsning etablert av Digitaliseringsdirektoratet og Oslo kommune.

Den gule fare – krigsminner

I år er det 80 år siden frigjøringen og 85 år etter okkupasjonen. Mye skjedde rundt vannet av små og store hendelser.

Leif-Dan Birkemoe

Bjørn Johansen (f.1928) bodde på Østensjø gård under krigen, fra han var 12 til 17 år. Da han var 91 år kom han på besøk og fortalte bl.a. om en hendelse som vekket litt oppstyr på gården.

«Schwein»

En høst under krigen var skuronna i gang og karene holdt på nede ved Østensjøvannet, under ledelse av Haakon Smith, et barnebarn til Haakon Tveter. På den andre siden av Østensjøvannet, ved hestehavna Sjølienga, lå det tyske soldater og øvelsesskjøt. Da roper Haakon Smith plutselig høyt, så det høres over vannet: «Schwein». Dette tok tyskerne ille opp. En gruppe soldater og offiserer kom straks med bil rundt vannet til

Østensjø gård. En offiser kom springende, sint og opprømt ned mot Haakon Smith og ville arrestere alle sammen. Da kom Valborg Tveter, en av døtrene til Haakon Tveter, løpende som på godt tysk fikk bilagt striden. Du skjønner, forklarer Bjørn, Valborg kalte vi for den «gule fare» når hun kom på jordet. Hun var snill og hyggelig, men hadde en lang gul strikkejakke. Tyskeren lot seg nok både skremme og sjarmere av Valborg.

Høyesterettsjustitiarius Paal Berg

Østensjø gård hadde ikke tyske offiserer boende på gården under krigen. Det var såpass mange som hadde bolig på gården, både på Nordre og Søndre at det ville bli en smule vanskelig, må vi anta, om jordbruks-

produksjonen skulle fortsette som før ved bortvisning av beboere. Derimot bodde høyesterettsjustitiarius Paal Berg her periodisk, fortalte Bjørn Johansen. Det var egentlig ikke underlig fordi døtrene til Haakon Tveter var hans kusiner. Dermed kunne han skifte på å bo hos Harry Fett nede på Christinedal og Høyenhall Fabrikker. Paal Berg var den sivile leder av hjemmefronten noe hans familie på Østensjø neppe var kjent med. Ved okkupasjonen representerte han Høyesterett og den tredje statsmakt som altså ikke var i London. Derimot var Harry Fett mer orientert om Paal Bergs rolle under krigen. Han hadde egen nøkkel til huset Christinedal, om han raskt trengte å trekke seg tilbake.

Slåttefolk på Østensjø gård. Til venstre Haakon Smith. Bildet er tatt 1937-1939. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder, ID B20180149.

Hesjer på jordene ned mot Østensjøvannet sommeren 1938. Det åpne feltet på den andre siden av Østensjøvannet er Sjølienga. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder, ID B20030147.

Mikroplast fra bildekk – spredning i naturen

At biltrafikk har betydelig påvirkning på lokal luftkvalitet, klima og miljø, er kjent for de fleste. Det som kanskje er mindre kjent er at veitrafikk pekes ut som en av de største kildene til spredning av mikroplast i naturen.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Vannet fra gatevask om våren går ofte rett i overvannet.

Tømming av sandfangene er avgjørende for å redusere utslipp.

Faktisk står veitrafikken for hele 42 prosent av alle mikroplastutslipp fra land, ifølge estimat fra Norsk institutt for vannforskning (NIVA). Estimaten viser at slitasje av bildekk står alene for rundt 85 prosent av mikroplastutslippet fra vei. Hvert kjøretøy etterlater seg i snitt 1,9 kilo mikroplast på norske veier i året. Tunge kjøretøy etterlater seg mer enn lette personbiler. Samtidig sier bildekkprodusentene at elbiler sliter bildekk mer enn fossilbiler fordi de er tyngre og har større akselerasjon.

Mikroplast til Østensjøvannet

All denne mikroplasten forblir imidlertid ikke på veiene særlig lenge. Den skylles videre ut i miljøet. På Østlandet sørger det store nedbørfeltet rundt Oslo for at de orsmå bitene fraktes ut i Oslofjorden. Det betyr at Østensjøvannet også mottar mikroplast fra tilførselsbekkene. Vannet fra gatevask om våren går ofte rett i overvannet og videre til tilførselsbekkene som bl.a. drenerer til Østensjøvannet. Et eksempel fikk vi 6. april 2025 da Smedbergbekken

fikk en tydelig gråfarge. Vann- og avløps-etaten (VAV) bekreftet at gråfargen kunne tilbakeføres til gatevask.

Rensetiltak nødvendig

Her trenger vi løsninger som hindrer at mikroplastpartiklene spres videre fra veiene og ut i naturen. Dette gjøres ved bruk av oppsamling og rensertiltak på og langs veier. Renhold av veiene i nedbørfeltet til Østensjøvannet er viktig for å fjerne grus, sand og støv. Spesielt gjelder dette om våren

etter piggdekkseongen. I tillegg er veienes dreneringssystem viktig. Nedbøren på veiplate vasker med seg mikroplasten ut i sideterrenget, hvor mye trolig holdes tilbake. Mange veier har sandfang, hvor søppel, sand, og veistøv samles opp, mens veivannet renner videre som direkte utslipp til for eksempel en bekk eller til rensing. Forskning viser at mye av mikroplasten kan holdes tilbake i sandfang. God drift med hyppig tømming av sandfangene er avgjørende for å redusere utslipp.

Valg av piggfrie vinterdekk fremfor piggdekk bidrar spesielt til mindre slitasje av veibanen, som igjen bidrar til mindre slitasje av bildekk. Piggdekk bryter nemlig opp veibanen mer enn piggfrie bildekk, og skaper en røffere overflate som sliter mer på dekkene. Også kjørestilen påvirker slitasjen.

Vi trenger mer kunnskap om mikroplastens påvirkning på miljø og organismene som lever der. På den måten kan vi prioritere hvilke tiltak som bør settes inn mot mikroplastutslipp fra dekkslitasje. Effekten av rensing er i dag ikke god nok, det er bare å se på bekkevannet.

Kilde: forskersonen.no

Hvert kjøretøy bidrar med mikroplast.

Uroppføring av melodien Rundt Østensjøvannet

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Godliaseptetten inviterte til konsert på Golia velhus 13. mars. -Vi feirer nytt piano og slipper samtidig til Godlia-ungdommen, het det i invitasjonen. Nils (12) fikk først slippe til med Olsenbanden etter avdukingen. Deretter Halvor (13) med Måneskinns-sonaten. Stor applaus for deres fremføring! Oda som går på musikklinjen på Foss vgs fremførte deretter flere sanger, også for henne stor applaus.

Deretter var det de eldre aktører i Godliaseptetten som slapp til. En av fremføringene viste seg å være en melodi kalt *Rundt Østensjøvannet* komponert av Magnar Osland for piano og euphonium. Melodien ble fremført på piano av komponisten med Odd Sørensen på blåseinstrumentet euphonium som gir en bløt klang. Magnar opplyste at stykket var til ære for Elin og Solfrid som går mye rundt vannet. Slike turer gir ideer til å planlegge nye prosjekter for Godliaseptetten. Melodien er inspirert av inntrykk fra Østensjøvannet, forteller Magnar, som opplyser at stykket ikke har vært oppført tidligere.

Komponisten og pianisten Magnar Osland med notearket *Rundt Østensjøvannet*.

Magnar Osland piano og Odd Sørensen på euphonium, fremfører *Rundt Østensjøvannet*.

Dugnadsgjengen står på med pågangsmot, humør og oppfinnsomhet

Nok et supersemester er gjennomført av Dugnadsgjengens trofaste deltakere våren 2025. Hettemåkeøyene er ryddet, det er felt og ryddet kratt og trær på Bogerudmyra, og de fremmede artene alaska- og sibirkornell er fjernet i det meste av miljøparken og i hele naturreservatet. Hele 2600 dugnadstimer har gått med til å fjerne de nevnte problemartene i reservatet og miljøparken siden starten i 2018.

Finn A. Gulbrandsen

Hettemåkeøyene

Dugnadsgjengen fikk gjennomført fjerning av fjorårsskudd på øyene der hettemåkene tradisjonelt har hekket, allerede i løpet av januar på gode isforhold. Predatorer (rev, sildemåke og kråke) har ødelagt hekkesesongen for denne viktige måkearten ved Østensjøvannet siden 2018, da vannet «vårt» var landets største hekkekoloni.

Dette året startet også elendigheten for den kritisk truede arten. Dette er tidligere nøye omtalt i «Sothøna». Etter å ha prøvd ulike tiltak på å få hettemåka tilbake som hekkefugl i stort antall, håper vi at Dugnadsgjengens fjerning av fjorårsskudd på øyene nok en gang bringer arten tilbake. Hettemåkene vil ha åpne hekkeplasser der de har god oversikt over inntrengere som måkene i stort antall jager bort ved aggressive angrep. På den måten beskytter hettemåkene også andre vannfuglarter som hekker nær eller i kolonien.

Dugnadsgjengen fjernet i løpet av fire dugnader fjorårsskudd på fem øyer. De fjernete skuddene ble lagt inni rammer som er laget ved tre øyer i søndre del av vannet. Denne metoden skal beskytte øyene mot ytterligere erosjon. I tillegg til å legge forholdene til rette for hekkende vannfugl, gir ryddingen gode lysforhold for plantearter, noen svært sjeldne, som tidligere var skygget ut av de voldsomme mengdene kratt som fantes på øyene. Krattene har Dugnadsgjengen tidligere fjernet.

Statsforvalteren er oppdragsgiver for arbeidet.

Kvist og trevirket ble fraktet med gummibåt etter at kanalen ble åpen. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Fjerning av fjorårsskudd, kratt og bjørk på Bogerudmyra

I februar fortsatte den spreke Dugnadsgjengen med nok et oppdrag fra Statsforvalteren, denne gang på Bogerudmyra. På grunn av langsom uttørring av sumpene på myra skal en del kratt og bjørk fjernes. Gjengroingen, og da spesielt av bjørka, suger opp ufattelig mye vann fra sumpområdene. En enkelt bjørk «driker» fra 500 – 800 liter vann i døgnet. Da Bogerudmyra huser flere sjeldne plantearter som kjempestarr (EN), stautstarr (EN), tuestarr (NT) og vasstelg

(NT), er det viktig at sumpene ikke tørker ut. Blir det for tørt her, vil trolig disse planteartene bli borte. Siden området er nasjonalt viktig for de nevnte våtmarkplanter, er dette arbeidet svært viktig.

Dugnadsgjengen fortsatte med fjerningen også etter at isen tinte på kanalene. De siste kvistene og trevirket ble fraktet ut med gummibåt etter at kanalene ble åpne.

I april måtte arbeidet på Bogerudmyra avsluttes av hensyn til fuglenes hekking. De siste dugnadene ble benyttet til å fjerne

- 1) Trevirke fraktes ut fra Bogerudmyra på islagt kanal. Foto: Leif-Dan Birkemoe.
- 2) Fjorårsskuddene ble slept på presenning over vannet og lagt som forsterkning på tre øyer på vestiden. Jens Sigurd Are og Hilde Marie Rekstad. Foto: Leif-Dan Birkemoe.
- 3) Dugnadsgjengen gjennomførte fjerning av fjorårsskudd på øyene der hettemåkene tradisjonelt har hekket. Foto: Espen Bratlie.
- 4) Grilling av pølser til lunsj. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Trevirke lastes i land etter å ha blitt trukket over kanalen.
Foto: Espen Bratlie.

Kvist kjøres til Grønmo. Jon Dietrichson trækker ned kvist på hengeren.
Ole Nilsen på vei med en kvist. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

problemartene alaska- og sibirkornell. Disse artene er uønsket i Norge. Førstnevnte er det forbudt å importere, omsette og plante ut. Sibirkornell må man søke om å plante ut ifølge forskriftene for fremmede arter, men det opplyses det ikke om på salgsstedene, og myndighetenes manglende påpeking av dette er under enhver kritikk.

Dugnadsgjengen har gode erfaringer med å fjerne kornell i miljøparken, og etter noen års fjerning og nedklipping av fjorårsskudd, dør den ut, men det tar tid. Dugnadsgjengen har såpass mange oppgaver at som regel blir det meste av denne viktige jobben gjennomført på vinteren, et ugunstig tidspunkt. Erfaringen er likevel at kornellen dør ut etter hvert. I kanalene rundt Bogerudmyra ble enkel platting benyttet til å stå på for å fjerne kornell fra kanalene. Noen planter ble hengt opp i trærne slik at de ikke skulle slå rot. De skal fjernes ved en senere anledning.

Store kornellplanter kjøres til depotet nord i miljøparken. Også i år begynner depotet på Slora å bli stort. Herfra sørger

Bymiljøetaten for bortkjøring av plantene til destruering.

Da disse kornellartene spres med fugl, er det vårt håp at de hageeiere som fortsatt har alaska- eller sibirkornell i hagen, kvitter seg med dem av hensyn til naturen i nærmiljøet.

Samarbeid med Statsforvalteren og Bymiljøetaten

Det bør også nevnes at Statsforvalteren har leid inn folk som har tynnet enda mer i krattene på Bekkasinmyra, en jobb som gjengen vår tidligere har gjort. Dette skal gi bedre beiteforhold for sauen til sommeren.

Bymiljøetaten utfører også en viktig jobb rundt vannet med å slå fem delområder. Venneforeningen har et utmerket samarbeid med de nevnte offentlige organer som er våre oppdragsgivere. Samarbeidsformene er befaringer og møter før skjotselen detaljplanlegges.

Takk til Dugnadsgjengen for et glimrende og viktig utført arbeid i vår-semesteret. Til høsten vil også Dugnads-

gjengen slå fem delområder, slik at hele ti delområder slås i miljøparken. Dette er med for å legge forholdene til rette for et rikere insektliv som igjen gir gunstige forhold for insektspisende fugl.

Det er å håpe at Statsforvalteren og Bymiljøetaten får laget beite flere steder i miljøparken i sommer. Beiting bidrar til å lette skjotselsarbeidet og stoppe gjengroing av kulturlandskapet. Det satses nå en del på å få til ytterligere bedring av skjotselen rundt om i Østensjøområdet miljøpark inkludert i Østensjøvannet naturreservat.

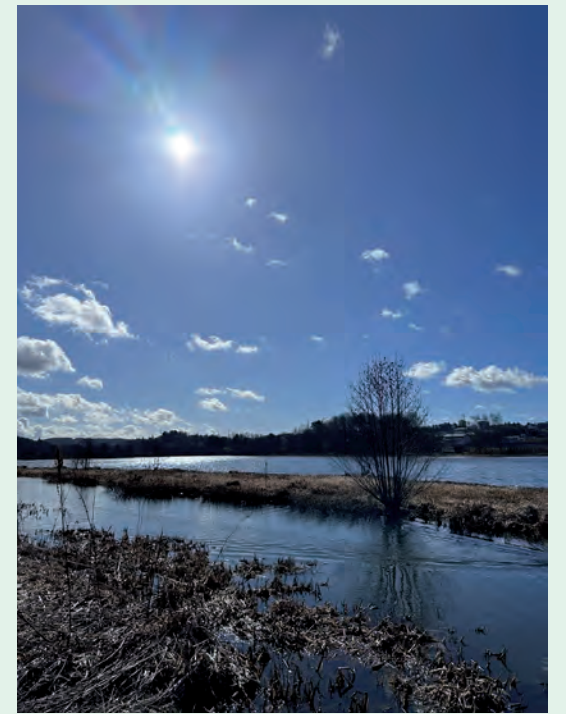
Vil du bli med i Dugnadsgjengen?

Send en henvendelse til post@ostensjovannet.no med navn og telefonnummer. Dugnadsgjengens leder, Finn A. Gulbrandsen, vil ta kontakt med deg.

Det er dugnad i miljøparken hver tirsdag, men vi følger Osloskolen skolerute, dvs. i skoleferiene er det som regel ingen dugnad. Dugnaden varer som oftest 3,5 til 4 timer hver gang. Start kl. 10. Du er hjertelig velkommen.

Solformørkelse og isfritt vann

Lørdag 29. mars 2025 var en merkedag. Delvis solformørkelse og første dag med helt isfritt vann. Sola skinte på vannflaten. Bildet er tatt ca. kl. 12, dvs. at solformørkelsen nesten var i maksimal fase da månen dekket 30 % av solskiven. Med solformørkelsesbrille var månens skygge på solskiven godt synlig. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Skolenes Rusken-aksjon

Lise M. Johansen

Amelia, Milan, Isak og Elanora fra 4. trinn på Abildsø skole ivrig opptatt med å plukke opp søppel.
Foto: Lise M. Johansen.

Også i år er elevene på 4. trinn med i Rusken-aksjonen rundt Østensjøvannet.

I nydelig vårvær møtte jeg Amelia, Milan, Isak og Elanora fra 4. trinn på Abildsø skole som plukket søppel ved Østensjøvannet. De er elever fra en av åtte skoler som har sin årlige Rusken-vårrydding ved Østensjøvannet. Mye rart ble funnet, elevene undret seg over hvor nær søppelkassene de fant søppel på bakken. De spurte om hvorfor avfallet ikke ble lagt i dunken rett ved siden av.

I tillegg til Abildsø er de andre skolene: Manglerud, Østensjø, Oppsal, Nøkleavann, Høyenhall, Bøler og Rustad.

Vi i Østensjøvannets Venner takker alle elever på 4. trinn og lærere for deres årlige rydding ved vannet.

Løvetannens dag

Tradisjonen med å feire Løvetanndagen kan være knyttet til en økende interesse for bærekraft, naturens ressurser og det å verdsette planter som ofte blir sett på som ugress.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Matoppskrifter

Løvetannens dag er en årlig begivenhet som feirer løvetannen, en av Norges mest utbredte og anvendelige planter. Den offisielle datoen er den første lørdagen etter 17. mai, men barnehager og skoler kan også markere dagen i uken før eller etter. I 2025 er det 24. mai som er *Løvetannens dag*. I tidsskriftet Sopp og nyttevekster nr. 1 2025 er det et fylldig oppslag om løvetann med vekt på matoppskrifter der løvetann er en vesentlig ingrediens. Bordet dekkes til løvetannfest med forslag om flere retter: Løvetannfocaccia, Løvetannpesto og Løvetannfalafel med bilder og oppskrifter med «slik gjør du».

Løvetannslekta

Løvetannen er flerårig og har en kraftig pelerot. En liten bit av rota er nok til å gi opphav til en ny plante, og hver løvetann produserer opptil 5 000 frø som spres med vinden. Den vokser over hele landet, men trives best i åpent landskap som enger, åkre, veikanter og skrotemark.

Det tidligere vitenskapelige navnet *Taraxacum officinale*, viser til den medisinske bruken mot en rekke plager, spesielt i fordøyelsessystemet og urinveiene.

Unge, lysegrønne blader kan brukes i supper, stuinger og salater, og minner om rucola i smaken. Senere på året blir bladene bitrere. Rota kan brukes som rotgrønnsak, kokt eller stekt, og er best vår og høst. Den kan også brukes som koffeinfri kaffeerstatning, og dyrkes kommersielt til dette formålet.

Blomsterknoppene kan legges på lake, stekes eller friteres. De kan også karamelliseres og serveres med is. Blomstene smaker litt søtt, brukes til vinlegging eller sirup, og gir god saft og gelé. Kronbladene kan brukes til garnityr.

Kilde: Sopp og nyttevekster, nr. 1 2025.

Hver løvetannblomst har rundt 200 frø. Med mange blomster på en plante produseres opptil 5 000 frø som spres med vinden.

Løvetann blomstrer tidlig på våren.

Løvetann gir nektar og pollen til insekter, noe bier og sommerfugler drar nytte av når andre planter ennå ikke har blomstret.

Urtemedisin

Løvetann er en av de første blomstene som blomstrer om våren, og gir nektar og pollen til insekter, noe bl.a. bier og sommerfugler drar nytte av når andre planter ennå ikke har blomstret.

Løvetannen kom til Norge allerede for ca. 10 000 år siden. Men det var først mye senere at den bredde seg til jordbruks-distriktene og ble regnet som ugress. De som har kunnskap om urtemedisin, ser på denne verdifulle planten med ærbødighet.

Styrkende

Bruk av løvetann har lang tradisjon i folkemedisinen både i Europa og i Nord-Amerika. Det var europeerne som introduserte løvetann i USA, hovedsakelig til Midtvesten, som pollen til bier, men også som medisin, blant annet mot tannpine, halsbrann og som et beroligende og

styrkende middel. Selv om man i tidligere tider ikke kjente til at løvetann er svært rik på vitaminer og mineraler, erfarte de at urten virket styrkende. I USA, Ohio, feires Løvetanndagen hver første lørdag i mai. På denne dagen dekorerer folk klærne sine med løvetann og tilbereder forskjellige retter fra disse blomstene.

Vokser gjennom asfalt

Kan løvetann vokse gjennom asfalt? Ja, løvetann kan faktisk vokse gjennom asfalt! Dette skyldes plantens kraftige pelerot og evne til å skape trykk fra undersiden. Når trykket blir sterkt nok, kan det føre til at asfalten sprekker, og løvetannen får plass til å vokse videre. Det er et fascinerende eksempel på naturens styrke og tilpasningsevne.

Kilder: Sopp og nyttevekster nr. 1 2025, forskning.no, copilot.microsoft.com, frieord.no.

Aseksuell løvetann

Løvetann gjør livet spennende og komplisert for en botaniker. De fleste ser en løvetann som en løvetann, men det finnes i Norge faktisk over 370 arter! Dette er fordi mange av dem har en apomiktisk reproduksjon, som vil si at frøene er rene kloner av morplanten. Over mange generasjoner oppstår mutasjoner, og hvis en løvetann da plutselig har seg med en annen løvetann etter lang tid med kloner, kan det bli en ny art!

Kilde: Norsk Botanisk Forening.

*Ettersendes ikke ved varig
adresseforandring, men returneres
med opplysninger om riktig adresse.
Returadresse: ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo*

Toppdykker med to unger på ryggen. Foto: Nina Egedius.

En toppdykkerunge vil også sitte på ryggen. Foto: Nina Egedius.